

Верховний
Суд

ОГЛЯД

судової практики
Верховного Суду
щодо судових витрат
у господарському та цивільному
судочинстві

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за 2018 рік – серпень 2024 року

ЗМІСТ

I. Судовий збір	13
1.1. Визначення розміру судового збору, який підлягає сплаті за подання до господарських та цивільних судів заяв (скарг)	13
Чи підлягає сплаті судовий збір за подання до господарського суду заяви про забезпечення доказів?	13
Як визначається ставка судового збору в справі про банкрутство?	13
Як визначається ставка судового збору за подання позовної заяви в межах справи про банкрутство?	13
Як визначається ставка судового збору за подання заяви про визнання правочину недійсним та зобов'язання повернути у ліквідаційну масу майно (грошові кошти) боржника за наслідком укладення недійсного правочину в процедурі банкрутства?	14
Як визначається ставка судового збору за подання заяви кредиторів із грошовими вимогами до боржника?	14
Як визначається розмір судового збору в разі, коли позовна заява має одночасно майновий і немайновий характер?	14
Яким чином сплачується судовий збір за подання позову, в якому об'єднано дві й більше вимоги немайнового характеру?	15
Як визначається розмір судового збору в разі, коли в позовній заяві об'єднано дві й більше вимог немайнового характеру до кількох відповідачів?	15
1.1.1. Визначення судового збору за подання позовної заяви майнового характеру	16
Який характер позовної заяви про зобов'язання повернути нерухоме майно внаслідок визнання недійсним договору купівлі-продажу такого майна?	16
Який характер позовної заяви про звернення стягнення на предмет іпотеки?	16
Який характер позовної заяви про визнання права іпотекодержателя стосовно іпотечного майна?	17
Який характер позовної заяви про визначення розміру статутного капіталу юридичної особи та стягнення частки у статутному капіталі?	17
Який характер позовної заяви про спонукання до виконання мирової угоди шляхом стягнення заборгованості?	18

Яким чином визначається судовий збір з позовної заяви	18
про визнання права власності на майно, стягнення, витребування або повернення майна?	18
Як визначити розмір ставки судового збору за подання позову про зобов'язання виконати умови договору поставки та поставити товар?	18
Як визначається ставка судового збору за вимогою про обов'язок прийняти товар у рахунок погашення грошового зобов'язання?	19
Чи підлягає позовна заява залишенню без розгляду в разі ненадання доказів на підтвердження дійсної вартості спірного майна станом на момент звернення з таким позовом?	19
1.1.2. Визначення судового збору за подання позовної заяви немайнового характеру	20
Який характер позовної заяви про зобов'язання повернути земельну ділянку, надану в оренду?	20
Який характер позовної заяви про визнання припиненим права користування орендованою земельною ділянкою, розірвання договору оренди та зобов'язання повернути земельну ділянку?	20
Який характер позовної заяви про припинення речового права на нерухоме майно?	21
Який характер позовної заяви про скасування рішення про державну реєстрацію та припинення речового права на нерухоме майно як наслідок визнання правочинів боржника недійсними в межах справи про банкрутство?	21
Який характер позовної заяви про розірвання договору та зобов'язання повернути об'єкт незавершеного будівництва в межах справи про банкрутство?	22
Який характер позовної заяви про зобов'язання внести зміни до акцептованого реєстру вимог кредиторів неплатоспроможного банку та затвердити зміни до такого реєстру?	22
Який характер позовної заяви про зобов'язання вчинити дії із включення певних активів до ліквідаційної маси банку?	23
1.2. Перевірка зарахування до бюджету судового збору, оцінка платіжних доручень	24
Які наслідки, якщо до заяви про збільшення розміру позовних вимог не додано доказів сплати судового збору?	24
Чи зобов'язана особа, яка сплатила судовий збір за подання апеляційної скарги, підтверджувати факт його зарахування до спеціального фонду Державного бюджету України?	24

1.3. Судовий збір за подання апеляційних та касаційних скарг

Як визначається розмір ставки судового збору за подання апеляційної скарги на рішення суду? 25

Як визначається розмір судового збору за подання апеляційної скарги в разі часткового оскарження рішення суду? 25

Як визначається розмір судового збору за подання апеляційної скарги в разі часткового оскарження рішення суду, якщо прохальна частина скарги містить вимоги про скасування рішення повністю? 25

Чи підлягає судовий збір сплаті особою, яка має намір приєднатися до вже поданої апеляційної скарги? 26

Чи сплачується судовий збір за подання апеляційної / касаційної скарги на ухвалу господарського суду, постановлену за результатами розгляду судом / апеляційним судом заяви, за подання якої Законом не передбачено справляння судового збору? 26

1.4. Процесуальні питання, пов'язані зі сплатою та поверненням судового збору 26

Чи є обов'язок зі сплати судового збору обмеженням права доступу до суду? 26

Чи вправі суд вимагати повторної сплати судового збору у випадку направлення справи за підсудністю? 27

Чи підлягає поверненню сплачених судовий збір 27

у разі закриття провадження у справі та її передачі за підсудністю іншому суду? 27

Чи вправі суд вимагати повторної сплати судового збору в разі роз'єднання судом позовних вимог? 27

Які наслідки несплати або недоплати судового збору, виявленої судом після відкриття провадження у справі? 28

Які наслідки несплати або недоплати судового збору на стадії розгляду справи по суті? 28

Який порядок сплати судового збору у випадку збільшення розміру позовних вимог за позовною заявою майнового характеру, якщо позивач попередньо сплатив судовий збір у максимальному розмірі? 29

Які наслідки недоплати судового збору за подання позовної заяви або заяви про збільшення розміру позовних вимог? 29

Яким чином застосовується коефіцієнт для пониження ставки судового збору в разі подання до суду процесуальних документів в електронній формі? 30

1.5. Застосування положень статей 3, 5 Закону щодо звільнення від сплати судового збору за подання заяв (скарг)	30
Чи звільняються позивачі від сплати судового збору у справах про стягнення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні?	30
Чи звільняються позивачі від сплати судового збору у справах про стягнення сум індексації заробітної плати та компенсації працівнику втрати частини заробітної плати в зв'язку з порушенням термінів її виплати?	31
За яких умов учасники бойових дій та особи, прирівняні до них, звільняються від сплати судового збору?	31
Чи звільняється фізична особа – підприємець від сплати судового збору в разі, якщо ця особа підпадає під ознаки відповідних пунктів ст. 5 Закону, що передбачає пільги щодо сплати судового збору?	32
Чи звільняється приватний нотаріус від сплати судового збору в разі, якщо ця особа підпадає під ознаки відповідних пунктів ст. 5 Закону, що передбачає пільги щодо сплати судового збору?	32
Чи звільняється арбітражний керуючий від сплати судового збору в разі, якщо ця особа підпадає під ознаки відповідних пунктів ст. 5 Закону, що передбачає пільги щодо сплати судового збору?	33
Чи звільняється особа від сплати судового збору, якщо на момент подання нею заяви (скарги, зокрема апеляційної) ця особа не підпадала під ознаки відповідних пунктів ст. 5 Закону, що передбачає пільги щодо сплати судового збору?	33
Чи звільняються позивачі від сплати судового збору за подання апеляційних / касаційних скарг у справах про захист прав споживачів?	34
Які особи є звільненими від сплати судового збору в силу закону?	34
Чи звільняються особи, звільнені від сплати судового збору за подання позовних та інших заяв, від сплати судового збору в разі подання ними апеляційних / касаційних скарг, заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами?	35
Чи звільняються відповідачі у справах за позовами про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, від сплати судового збору в разі подання ними апеляційних / касаційних скарг?	35
У яких випадках відповідачі звільняються від сплати судового збору в разі подання ними апеляційних / касаційних скарг?	36
Чи підлягає сплаті судовий збір за подання апеляційної скарги на	36

додаткове рішення місцевого суду та касаційної скарги на постанову апеляційного суду, прийняту за результатами апеляційного перегляду додаткового рішення?

1.6. Застосування положень ст. 8 Закону щодо відстрочення та розстрочення сплати судового збору, зменшення розміру або звільнення від його сплати 37

Чи поширюються на фізичних осіб – відповідачів умови, встановлені пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 8 Закону, для відстрочення або розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від його сплати? 37

Чи є диспозитивними норми ст. 8 Закону щодо повноважень суду на відстрочення, розстрочення, звільнення від сплати або зменшення судового збору? 38

Які підстави відстрочення, розстрочення, звільнення від сплати або зменшення судового збору за подання позовних та інших заяв, скарг юридичними особами? 39

Чи може бути відстрочено, розстрочено судовий збір, зменшено розмір судового збору або звільнено від його сплати фізичних осіб, які не є позивачами, на підставі п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону? 39

Чи можуть фізичні особи – конкурсні кредитори бути звільнені від сплати судового збору або чи може бути відстрочено / розстрочено сплату судового збору таким особам у справі про банкрутство? 40

Який порядок дій апеляційного суду в разі залишення апеляційної скарги без руху з підстав несплати (недоплати) судового збору та прийняття після цього рішення про відмову в задоволенні клопотання скаржника про його звільнення від сплати (відстроченні, розстроченні, зменшенні розміру) судового збору за подання апеляційної скарги? 40

1.7. Порядок повернення судового збору 41

В якому розмірі повертається сплачений судовий збір у разі внесення судового збору в більшому розмірі, ніж встановлено законом? 41

Чи повертається сплачений судовий збір у разі залишення позовної заяви без розгляду за заявою позивача? 41

За яких умов сплачений судовий збір підлягає поверненню в разі закриття (припинення) провадження у справі, у тому числі в апеляційній та касаційній інстанціях? 42

Чи підлягає поверненню судовий збір за подання позовної заяви, якщо на стадії апеляційного перегляду судового рішення, прийнятого за результатом розгляду цього позову, предмет спору став відсутнім? 42

II. Розподіл судових витрат 43

2.1. Загальні питання, пов'язані з розподілом судових витрат	43
Які основні критерії визначення та розподілу судових витрат?	43
На якій процесуальній стадії вирішуються питання про стягнення (визначення, розподіл) судових витрат?	43
На кого з учасників судового процесу можуть бути покладені судові витрати за результатами вирішення спору у справі?	44
Яким чином компенсуються витрати зі сплати судового збору відповідача / третьої особи у разі залишення без задоволення позову особи, звільненої від сплати судового збору?	44
Що є істотним перевищенням суми судових витрат, заявленої до відшкодування, над сумою судових витрат, заявленою в попередньому (орієнтовному) розрахунку?	44
Які вимоги до подання стороною заяви про те, що докази, які підтверджують розмір понесених нею судових витрат, будуть подані протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду?	45
Чи мають подаватися докази про надсилання іншій стороні документів на підтвердження розміру судових витрат у строки, встановлені ч. 8 ст. 129 ГПК України?	45
Які строки та порядок подання доказів про розмір судових витрат у справах, що розглядаються в спрощеному провадженні?	46
Які наслідки подання доказів на підтвердження судових витрат поза межами встановленого законом строку?	46
Які наслідки своєчасного неподання заяви про відшкодування судових витрат, пов'язаних із розглядом справи, та доказів на підтвердження їхнього розміру?	47
Яким чином суд здійснює оцінку документів, наданих на підтвердження судових витрат?	47
Які умови застосування положень ч. 9 ст. 129 ГПК України про покладення на сторону судових витрат повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору?	48
Чи можуть бути покладені судові витрати за результатами касаційного перегляду судового рішення на всіх відповідачів у справі в разі оскарження такого судового рішення одним із них?	49
Чи здійснюється розподіл судових витрат у разі передачі справи судом касаційної інстанції на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції за результатами касаційного провадження?	49
Як змінюється розподіл судових витрат у разі ухвалення нового рішення	50

судом касаційної інстанції?	
Чи має право сторона, на користь якої ухвалено рішення, на відшкодування витрат за експертизу, проведену до подання позову?	50
Чи може бути здійснено заміну сторони виконавчого провадження в частині витрат зі сплати судового збору та витрат за проведення судової експертизи на підставі правочину?	50
Що повинен враховувати суд при вирішенні питання про відшкодування сторони витрат, пов'язаних із прибуттям до суду?	51
Яким чином відшкодовуються судові витрати у провадженні за скаргою на дії / бездіяльність державного виконавця?	51
2.2. Розподіл судових витрат у разі залишення позову без розгляду, закриття провадження у справі	52
Який порядок компенсації судових витрат відповідача в разі залишення позову без розгляду або закриття провадження у справі?	52
Який порядок розподілу судових витрат у випадку закриття провадження у справі у зв'язку з відмовою позивача від позову?	52
Який порядок розподілу судових витрат на професійну правову допомогу в разі залишення позову без розгляду?	53
Чи підлягає стягненню судовий збір у випадку, коли позивач відмовився від позову після погашення заборгованості відповідачем та закриття провадження у справі?	53
2.3. Розподіл судових витрат за результатами розгляду справ за участю прокурора	54
Чи має значення момент сплати судового збору в питанні дотримання прокурором вимог ст. 23 Закону України «Про прокуратуру»?	54
Чи може прокурор бути самостійним суб'єктом сплати судового збору при зверненні до суду з позовом в інтересах держави?	54
Чи враховується позиція особи, в інтересах якої прокурор подав позов, при вирішенні питання про розподіл судових витрат?	55
Чи є зміна судової практики підставою для повернення судового збору, сплаченого на виконання ухвали суду?	55
З кого стягується судовий збір при задоволенні касаційної скарги відповідачів у справі за позовом, поданим прокуратурою?	55
Яким чином підлягає розподілу судовий збір у разі часткового задоволення касаційної скарги відповідачів за позовом у справі, поданим прокуратурою?	56
Яка процедура розподілу судових витрат внаслідок неправильних дій	56

відповідачів, що призвели до вимушеного звернення прокурора за захистом порушених прав держави при відмові в задоволенні позову прокуратури?

2.4. Особливості розподілу витрат на професійну правничу допомогу 57

Що належить до професійної правничої допомоги? 57

Які дії зобов'язана вчинити сторона для отримання відшкодування витрат на професійну правничу допомогу за результатами розгляду спору по суті? 57

Які критерії та в яких випадках має враховувати суд під час розподілу витрат на професійну правничу допомогу? 57

З яких критеріїв має виходити суд при визначенні суми відшкодування витрат на професійну правничу допомогу? 58

Яким чином реалізується принцип відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення, зокрема в частині відшкодування витрат на професійну правничу допомогу? 59

Чи належить «гонорар успіху» до складу витрат на професійну правничу допомогу? 59

Чи є прибуття до суду чи іншої установи та очікування складовими професійної правничої допомоги? 60

Чи може бути здійснено розподіл витрат на професійну правничу допомогу за результатами апеляційного перегляду ухвали суду першої інстанції? 60

Чи можливе стягнення витрати на професійну правничу допомогу в іноземній валюті? 61

Чи належать витрати на юридичні послуги, надані іншою, ніж адвокат, особою, до витрат на професійну правничу допомогу? 61

Чи належать витрати на підготовку заяви про стягнення / розподіл судових витрат до витрат на професійну правничу допомогу? 61

Чи підлягають розподілу за результатами розгляду справи сплачені стороною витрати на професійну правничу допомогу? 62

Який порядок розподілу судових витрат, зокрема при вирішенні питання про розподіл витрат на професійну правничу допомогу? 63

У якому випадку неподання стороною попереднього (орієнтовного) розрахунку сум судових витрат, які понесла ця сторона, є підставою для відмови у відшкодуванні витрат на професійну правничу допомогу? 63

Чи мають надсилатися докази про понесення витрат на професійну правничу допомогу іншій стороні? 64

Яким чином суд здійснює оцінку документів, наданих на підтвердження витрат на професійну правничу допомогу?	65
Яким чином суд оцінює надані на підтвердження витрат на професійну правничу допомогу документи, які містять помилки / неточності?	65
Яким чином суди мають визначати розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною?	65
За якої умови суд вирішує питання про зменшення витрат на оплату професійної правничої допомоги?	66
Який порядок зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають розподілу?	67
У яких випадках суд може не присуджувати стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, всі її витрати на професійну правничу допомогу?	67
Як суд має оцінювати обґрунтованість і співмірність понесених витрат на професійну правничу допомогу?	68
Який порядок визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу, які не підлягають відшкодуванню відповідно до частин 5–7, 9 ст. 129 ГПК України?	69
Яким чином суд визначає розумно необхідний розмір витрат на професійну правничу допомогу?	69
У яких випадках можливе втручання суду в договірні відносини між адвокатом та клієнтом у частині визначення розміру гонорару або зменшення розміру стягнення такого гонорару з іншої сторони?	70
Яке значення мають умови договору про надання правової допомоги під час оцінки судом витрат на професійну правничу допомогу, що мають бути компенсовані за рахунок іншої сторони?	70
Яким чином має бути деталізовано опис робіт (наданих послуг), якщо договором про надання правової допомоги встановлено фіксований розмір гонорару адвоката?	71
Як доводиться неспівмірність витрат на професійну правничу допомогу у випадку, якщо договором про надання правової допомоги встановлено фіксований розмір гонорару адвоката?	72
2.5. Порядок ухвалення додаткових рішень про розподіл судових витрат	72
Чи зобов'язаний суд повідомити сторони про прийняття заяви про розподіл судових витрат до розгляду?	72
Яка процедура розгляду заяви сторони про розподіл судових витрат, що подана після прийняття основного судового рішення, якщо позов	73

залишено без розгляду?

Які наслідки скасування основного рішення для ухвалення додаткового 73 рішення про розподіл судових витрат?

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВС	– Верховний Суд
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
Закон	– Закон України «Про судовий збір»
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
ОП КЦС ВС	– об'єднана палата Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду

I. Судовий збір

1.1. Визначення розміру судового збору, який підлягає сплаті за подання до господарських та цивільних судів заяв (скарг)

Чи підлягає сплаті судовий збір за подання до господарського суду заяви про забезпечення доказів?

За подання до господарського суду заяви про забезпечення доказів судовий збір не сплачується, оскільки нормами спеціального закону, який визначає правові засади справляння судового збору, а саме ч. 2 ст. 4 Закону, не встановлено ставки судового збору за подання до господарського суду відповідної заяви.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21 січня 2022 року у справі № 910/15737/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102736044>; постанови ОП КГС ВС від 07 червня 2024 у справі № 918/907/22 можна ознайомитись - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119618089>

Як визначається ставка судового збору в справі про банкрутство?

Ставка судового збору в справі про банкрутство визначається відповідно до положень ст. 4 Закону за наслідками розмежування провадження у справі про банкрутство на розгляд основної справи та в її межах справ позовного провадження (відокремлене позовне провадження у межах справи про банкрутство).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19 лютого 2024 року у справі № 5011-15/2045-2012(910/15777/21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117176644>

Як визначається ставка судового збору за подання позовної заяви в межах справи про банкрутство?

За розгляд у позовному провадженні у межах справи про банкрутство, провадження в якій регулюється нормами КУзПБ, майнового чи немайнового спору господарському суду необхідно обраховувати розмір судового збору виходячи із ставки, що підлягає сплаті за подання позовної заяви відповідно майнового чи немайнового характеру (згідно з положеннями пп. 1, 2 п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону).

Детальніше з текстом постанови ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС від 14 квітня 2021 року у справі № 905/1818/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96483494>

Як визначається ставка судового збору за подання заяви про визнання правочину недійсним та зобов'язання повернути у ліквідаційну масу майно (грошові кошти) боржника за наслідком укладення недійсного правочину в процедурі банкрутства?

Вимога про повернення майна боржника до ліквідаційної маси є за своєю правовою природою різновидом спростування попередніх майнових дій боржника у справі про банкрутство, а тому, звертаючись із позовом про витребування спірного рухомого майна з чужого незаконного володіння в межах справи про банкрутство, особа повинна сплатити судовий збір у розмірі, передбаченому у п.п. 10 п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 02 липня 2020 року у справі № 904/5934/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90257109>, від 25 листопада 2020 року у справі № 905/1834/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93329980>

Як визначається ставка судового збору за подання заяви кредиторів із грошовими вимогами до боржника?

Ставка судового збору за подання заяви кредиторів з грошовими вимогами до боржника визначається у фіксованому розмірі відповідно до пп. 10 п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону, а не пропорційно до визнаних судом вимог.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19 травня 2021 року у справі № 918/356/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97783504>

Як визначається розмір судового збору в разі, коли позовна заява має одночасно майновий і немайновий характер?

Якщо позовна заява має одночасно майновий і немайновий характер судовий збір подачу позову сплачується за ставками встановленими для позовних заяв майнового та немайнового характеру.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02 березня 2021 року у справі № 910/7897/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95573532>, постанови КЦС ВС від 21 вересня 2022 року у справі № 643/13747/18-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106530431>, додаткової постанови КГС ВС від 16 червня 2021 року у справі № 918/132/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97966346>, постанови КГС ВС від 16 травня 2024 року у справі 3925/1577/20(925/291/23) - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119130676>

Яким чином сплачується судовий збір за подання позову, в якому об'єднано дві й більше вимоги немайнового характеру?

Якщо позовна заява має одночасно дві або більше вимог немайнового характеру, судовий збір сплачується за кожну таку вимогу

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 05 вересня 2023 року у справі № 926/3244/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113292787>, від 14 травня 2024 року у справі № 925/522/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119099483>, постанови КЦС ВС від 06 березня 2024 року у справі № 716/662/16 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117555004>

Як визначається розмір судового збору в разі, коли в позовній заяві об'єднано дві й більше вимог немайнового характеру до кількох відповідачів?

При тлумаченні поняття «вимога», зазначеного у ч. 3 ст. 6 Закону, має враховуватися, крім предмета та підстави позову, також суб'єктний склад правовідносин (кількість співвідповідачів).

Отже, навіть за умови пред'явлення однорідних вимог немайнового характеру, пов'язаних між собою однією і тією ж підставою виникнення та поданими доказами, судовий збір щодо кожного відповідача має обраховуватися окремо.

Детальніше з текстом постанови ОП КЦС ВС від 18 вересня 2023 року у справі № 758/5118/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113721711>, постанови КГС ВС від 19 лютого 2024 року у справі № 5011-15/2045-2012(910/15777/21) - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117176644>

1.1.1. Визначення судового збору за подання позовної заяви майнового характеру

Який характер позовної заяви про зобов'язання повернути нерухоме майно внаслідок визнання недійсним договору купівлі-продажу такого майна?

Позовна вимога про зобов'язання повернути нерухоме майно внаслідок визнання недійсним договору купівлі-продажу такого майна має майновий характер, оскільки по суті є вимогою про витребування майна, а вирішення відповідного спору вплине на склад майна сторін спору та змінить власника майна.

Отже, ставка судового збору за подання такої позовної заяви визначається як за позовну заяву майнового характеру.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 12 серпня 2021 року у справі № 910/2675/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99123158>, від 21 грудня 2022 року у справі № 918/569/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108086442>

Який характер позовної заяви про звернення стягнення на предмет іпотеки?

Позовні вимоги про звернення стягнення на заставлене майно мають вартісну оцінку, мають майновий характер, оскільки зміст вимоги про звернення стягнення на майно ґрунтується на наявності грошових вимог позивача до відповідача на підставі окремого договору, наслідком задоволення таких вимог та виконання судового рішення є припинення грошових вимог позивача.

Отже, розмір ставки судового збору за подання такої позовної заяви визначається, виходячи з розміру грошових вимог позивача, на задоволення яких спрямовано позов (відступ від висновку, викладеного в постанові КЦС ВС від 23.01.2018 у справі № 2-340/461/16-ц).

Детальніше з текстом постанов ВП ВС від 26 лютого 2019 року у справі № 907/9/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80522389>, від 04 жовтня 2023 у справі № 906/1026/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114188431>, від 21 травня 2020 року у справі № 910/10956/15 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89395799>, постанови КЦС ВС від 27 січня 2022 року у справі № 2-3262/11 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102892254>

Який характер позовної заяви про визнання права іпотекодержателя стосовно іпотечного майна?

Позовна вимога про визнання права іпотекодержателя стосовно іпотечного майна має майновий характер як така, що пов'язана з майновим інтересом, оскільки іпотека є окремим видом застави і гарантує саме майнові інтереси боржника та кредитора за основним зобов'язанням, забезпеченим іпотекою.

Визнавши за собою таке право, іпотекодержатель набуває легітимного очікування успішної реалізації своєї можливості отримати у власність майно (нерухоме майно або грошові кошти) для задоволення своїх майнових вимог до боржника за основним зобов'язанням, забезпеченим іпотекою.

Отже, судовий збір має визначатися, виходячи з вартості предмета іпотеки, визначеної в договорі іпотеки, за ставкою, встановленою законом за подання позовної заяви майнового характеру (відступ від висновків, викладених в постановках КЦС ВС від 16.12.2022 у справі № 199/2786/21, від 09.07.2021 у справі № 370/1543/20).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 04 жовтня 2023 року у справі № 906/1026/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114188431>, постанови КГС ВС від 19.03.2024 у справі № 910/4293/22 - <http://reyestr.court.gov.ua/Review/117847933>, ухвали КЦС ВС від 19.02.2024 року у справі № 520/22/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074320>

Який характер позовної заяви про визначення розміру статутного капіталу юридичної особи та стягнення частки у статутному капіталі?

Позовна вимога про визначення розміру статутного капіталу юридичної особи та стягнення (витребування з володіння) частки (частини частки) у статутному капіталі має вартісне грошове вираження, а отже, має майновий характер.

Тобто ставка судового збору за подання такої позовної заяви визначається як за позовну заяву майнового характеру.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 28 вересня 2022 року у справі № 910/4277/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106608492>

Який характер позовної заяви про спонукання до виконання мирової угоди шляхом стягнення заборгованості?

Позов про спонукання до виконання мирової угоди може мати як майновий, так і не майновий характер залежно від змісту умов мирової угоди.

Позовна вимога про спонукання до виконання мирової угоди шляхом стягнення заборгованості носить майновий характер, оскільки з умов мирової угоди, затвердженої ухвалою суду, виникли зобов'язання зі сплати грошових коштів.

Отже, ставка судового збору за подання такої позовної заяви визначається як за позовну заяву майнового характеру.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05 серпня 2021 року у справі № 911/1070/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98789043>

Яким чином визначається судовий збір з позовної заяви про визнання права власності на майно, стягнення, витребування або повернення майна?

Будь-який майновий спір має ціну. Різновидами майнових спорів є, зокрема, спори, пов'язані з підтвердженням прав на майно та грошові суми, на володіння майном і будь-які форми використання останнього.

Отже, судовий збір з позовної заяви про визнання права власності на майно, стягнення, витребування або повернення майна – як рухомих речей, так і нерухомості – визначається з урахуванням вартості спірного майна, тобто як зі спору майнового характеру.

Детальніше з текстом постанов ВП ВС від 25 серпня 2020 року у справі № 910/13737/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91314538>, постанова КГС ВС від 18 січня 2024 року у справі № 910/17785/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116416204>, постанови КЦС ВС від 25 квітня 2023 року у справі № 727/3827/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110668609>

Як визначити розмір ставки судового збору за подання позову про зобов'язання виконати умови договору поставки та поставити товар?

Позовні вимоги про зобов'язання виконати умови договору поставки та поставити товар мають вартісну оцінку та мають майновий характер, оскільки ґрунтуються на наявності грошових вимог позивача, що виникли на підставі відповідного договору, а наслідком задоволення таких вимог та виконання судового рішення є припинення грошових вимог позивача до відповідача.

Отже, розмір ставки судового збору за подання такої позовної заяви визначається виходячи з розміру грошових вимог позивача, на припинення яких спрямовано позов (відступ від висновку, викладеного в постанові КГС ВС від 28.05.2019 у справі № 922/1992/18).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 25 серпня 2020 року у справі № 910/13737/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91314538>

Як визначається ставка судового збору за вимогою про обов'язок прийняти товар у рахунок погашення грошового зобов'язання?

Позовна вимога про зобов'язання прийняти товар в рахунок погашення грошового зобов'язання має майновий характер, оскільки така вимога має грошовий еквівалент, а тому ставка судового збору за подання відповідної позовної заяви визначається як за позовну заяву майнового характеру.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02 березня 2021 року у справі № № 910/7897/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95573532>

Чи підлягає позовна заява залишенню без розгляду в разі ненадання доказів на підтвердження дійсної вартості спірного майна станом на момент звернення з таким позовом?

У випадку якщо визначена позивачем ціна позову вочевидь не відповідає дійсній вартості спірного майна суд не має права зобов'язувати позивача доплачувати суму судового збору та постановляти ухвалу про залишення позову без руху.

У такому випадку суд здійснює розгляд справи по суті та встановлює ціну позову при розгляді справи і розподіляє судові витрати за результатами такого розгляду (зокрема стягнувши недоплачений судовий збір), а не залишає позовну заяву без розгляду.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 24 травня 2022 року у справі № 910/19980/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104644465>, від 28 квітня 2022 року у справі № 910/15316/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104122543>, постанов КЦС ВС від 11 квітня 2024 року у справі № 756/16117/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118356411>, від 20 березня 2024 року у справі № 522/12598/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118136928>.

1.1.2. Визначення судового збору за подання позовної заяви немайнового характеру

Який характер позовної заяви про зобов'язання повернути земельну ділянку, надану в оренду?

Позовна вимога про зобов'язання повернути земельну ділянку, надану відповідачу в оренду, має немайновий характер, оскільки є вимогою про виконання обов'язку в натурі (повернення належної орендодавцеві земельної ділянки), об'єктом вимоги є дія зобов'язаної сторони, що не піддається грошовій (вартісній) оцінці, а вирішення спору не вплине на склад майна сторін спору та не змінить власника майна.

Отже, ставка судового збору за подання такої позовної заяви визначається як за позовну заяву немайнового характеру.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 02 грудня 2020 року у справі № 905/105/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93296139>, постанов КГС ВС від 03 листопада 2021 року у справі № 920/15/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101027482>, від 09 квітня 2021 року у справі № 923/938/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96243445>, від 18 січня 2021 року у справі № 905/561/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94227015>, постанови ВП ВС від 05.07.2023 у справі 912/2797/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112664880>, постанови КЦС ВС від 16 серпня 2023 року у справі № 733/201/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113203883>.

Який характер позовної заяви про визнання припинення права користування орендованою земельною ділянкою, розірвання договору оренди та зобов'язання повернути земельну ділянку?

За результатами вирішення спору шляхом задоволення позову про визнання припинення права користування земельною ділянкою, наданою в оренду, розірвання договору оренди та зобов'язання повернути земельну ділянку не відбувається зміна приналежності спірного майна, а захищаються інтереси власника землі, що проявляються щодо відповідача у зобов'язально-правовій формі, а саме у формі обов'язку орендаря повернути об'єкт оренди після розірвання договору.

Тобто відповідний позов є немайновим, оскільки за своєю суттю позовна вимога не спрямована на «збагачення» позивача, яке можна оцінити вартісно.

Отже, ставка судового збору за подання такої позовної заяви визначається як за позовні вимоги немайнового характеру.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06 жовтня 2021 року у справі № 910/7250/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100884748>

Який характер позовної заяви про припинення речового права на нерухоме майно?

Оскільки спір у цій справі не пов'язаний з підтвердженням права власності позивача на об'єкти нерухомого майна, то позовна вимога про припинення речового права у цьому випадку є немайновою, тобто за своєю суттю не спрямована на збільшення майна позивача, яке можна оцінити вартісно, не піддається грошовій (вартісній) оцінці, вирішення спору не призведе до переходу права власності на майно до іншої особи.

Отже, ставка судового збору за подання такої позовної заяви визначається як за позовні вимоги немайнового характеру.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10 листопада 2021 року у справі № 916/1988/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101179535>, постанови КЦС ВС від 26 травня 2022 року у справі № 372/466/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104604133>

Який характер позовної заяви про скасування рішення про державну реєстрацію та припинення речового права на нерухоме майно як наслідок визнання правочинів боржника недійсними в межах справи про банкрутство?

Позовні вимоги про скасування рішення про державну реєстрацію та припинення речового права на нерухоме майно є похідними вимогами від основних позовних вимог про визнання недійсними правочинів боржника в межах справи про банкрутство (на підставі ст. 42 КУзПБ) і не спрямовані на «збагачення» позивача, яке можна оцінити вартісно.

Позивач не заявив вимоги про визнання за ним права власності на жоден із майнових об'єктів або витребування (повернення) майна на власну користь.

Отже, ставка судового збору за подання такої позовної заяви визначається як за позовні вимоги немайнового характеру.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07 вересня 2023 року у справі № 908/3413/21 (908/2262/22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113426883>

Який характер позовної заяви про розірвання договору та зобов'язання повернути об'єкт незавершеного будівництва в межах справи про банкрутство?

Позовні вимоги про зобов'язання повернути позивачу об'єкт незавершеного будівництва, проектну і робочу документацію на цей об'єкт є похідними вимогами від основних позовних вимог про розірвання договору.

Позивач не заявив вимоги про визнання за ним права власності на жоден із майнових об'єктів і повернення вказаного майна позивачу не призведе до визнання за позивачем права власності щодо цього майна, отже, за своєю правовою природою заявлені вимоги не спрямовані на отримання позивачем майна або майнових прав, які можна оцінити вартісно. У випадку задоволення таких позовних вимог до позивача повертаються права та обов'язки забудовника за договором.

Отже, ставка судового збору за подання такої позовної заяви визначається як за позовні вимоги немайнового характеру.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18 січня 2024 року у справі № 910/17785/20 (910/8077/21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116416204>

Який характер позовної заяви про зобов'язання внести зміни до акцептованого реєстру вимог кредиторів неплатоспроможного банку та затвердити зміни до такого реєстру?

Позовні вимоги про зобов'язання уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію неплатоспроможного банку внести, а виконавчій дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – затвердити зміни до акцептованого реєстру вимог кредиторів цього банку мають немайновий характер, оскільки об'єктом вимоги є саме дія зобов'язаної сторони, яка не піддається грошовій (вартісній) оцінці, адже вирішення такого спору не вплине на припинення кредиторських вимог до неплатоспроможного банку.

Отже, ставка судового збору за подання такої позовної заяви визначається як за позовні вимоги немайнового характеру.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19 квітня 2023 року у справі № 910/21935/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110427715>

Який характер позовної заяви про зобов'язання вчинити дії із включення певних активів до ліквідаційної маси банку?

Позовна вимога про зобов'язання вчинити дії із включення певних активів до ліквідаційної маси банку не підлягає вартісній оцінці та належить до вимог немайнового характеру, оскільки спрямована на дотримання законної процедури ліквідації банку, позивач не вимагає стягнення на свою користь активів, ці активи є майновим правом банку, а не позивача.

Майновий інтерес позивача як акціонера банку полягає в тому, що за умови включення всіх наявних активів до ліквідаційної маси банку цих активів вистачить для задоволення якомога більшої кількості кредиторських вимог, що виключить можливість претензій кредиторів і вкладників банку до позивача, а також забезпечить право позивача отримати частину активів банку після задоволення вимог кредиторів. Водночас вартість активів, які позивач може отримати (а може і не отримати) у майбутньому внаслідок реалізації своїх прав, є невідомою і не дорівнює вартості тих активів, які позивач вимагає включити до ліквідаційної маси. Отже, ставка судового збору за подання такої позовної заяви визначається як за позовні вимоги немайнового характеру.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16 березня 2020 року у справі № 910/16651/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88210938>

1.2. Перевірка зарахування до бюджету судового збору, оцінка платіжних доручень

Які наслідки, якщо до заяви про збільшення розміру позовних вимог не додано доказів сплати судового збору?

У ч. 10 ст. 174 ГПК України, ч. 9 ст. 185 ЦПК України встановлено спеціальні правові наслідки, якщо при прийнятті заяви (скарги, клопотання) до розгляду суд виявить, що відповідна сума судового збору не зарахована до спеціального фонду державного бюджету (правила цієї частини не застосовуються лише до заяв про забезпечення доказів або позову).

Положення ч. 10 ст. 174 ГПК України, ч. 9 ст. 185 ЦПК України щодо залишення заяви без руху застосовуються як у випадку, коли суд перед прийняттям до розгляду заяви (скарги, клопотання) встановить, що відповідно до поданого платіжного документа сума судового збору не зарахована до спеціального фонду державного бюджету (ч. 2 ст. 9 Закону), так і у випадку, коли до заяви (скарги, клопотання) взагалі не додані документи, які підтверджують сплату судового збору в установлених порядку і розмірі.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 27 травня 2021 року у справі № 910/5506/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97242590>, від 15 квітня 2021 року у справі № 920/949/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96275990>, постанов КЦС ВС від 05 травня 2020 року у справі № 530/1109/17 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89107478>, ухвали КЦС ВС від 08 квітня 2024 року у справі № 569/17794/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118194340>

Чи зобов'язана особа, яка сплатила судовий збір за подання апеляційної скарги, підтверджувати факт його зарахування до спеціального фонду Державного бюджету України?

Неподання особою, яка сплатила судовий збір, документів на підтвердження зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України не може бути підставою для повернення апеляційної скарги як такої, що не відповідає встановленим вимогам.

Тлумачення приписів ч. 2 ст. 9 Закону свідчить, що обов'язок перевірки факту зарахування судового збору перед відкриттям (порушенням) провадження у справі, прийняттям до розгляду заяв (скарг) покладається на суд, який має сприяти учасникам справи в реалізації їхніх процесуальних прав із дотриманням принципу розумності та пропорційності задля уникнення надмірного формалізму, з додержанням балансу між метою забезпечення належної процесуальної поведінки сторони та забезпеченням її права на доступ до правосуддя.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 07 жовтня 2021 року у справі № 904/4137/20(210/1218/20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101064130>, від 19 березня 2019 року у справі № 910/3788/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80580169>

1.3. Судовий збір за подання апеляційних та касаційних скарг

Як визначається розмір ставки судового збору за подання апеляційної скарги на рішення суду?

Об'єктом, з якого розраховується розмір ставки судового збору за подання апеляційної скарги, є позовна заява, інша заява і скарга, а базою для такого розрахунку – ставка судового збору, що підлягала сплаті на момент звернення з відповідною позовною заявою, заявою, скаргою згідно з положеннями ст. 4 Закону.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12 листопада 2021 року у справі № 916/3454/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101163445>, постанов КЦС ВС від 06 грудня 2018 року у справі 755/8493/16-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78378712>, від 06 грудня 2018 року у справі № 211/6854/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119393392>

Як визначається розмір судового збору за подання апеляційної скарги в разі часткового оскарження рішення суду?

У разі часткового оскарження рішення суду розмір судового збору за подання апеляційної скарги визначається з оспорюваної позивачем суми, а не з ціни позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14 квітня 2020 року у справі № 914/842/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88749296>, постанови КЦС ВС від 20 червня 2024 року у справі № 381/2289/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120065589>

Як визначається розмір судового збору за подання апеляційної скарги в разі часткового оскарження рішення суду, якщо прохальна частина скарги містить вимоги про скасування рішення повністю?

Якщо за змістом апеляційної скарги (його описової та мотивувальної частин) заявник не погоджується з рішенням суду першої інстанції в частині (про задоволення або про відмову у задоволенні позовних вимог у відповідній частині), а прохальна частина скарги містить вимогу про ухвалення нового рішення, зокрема, про задоволення або відмову у задоволенні позовних вимог повністю, і жодних доводів та обґрунтувань незгоди в іншій частині (що не оскаржується) апеляційна скарга не містить, то вимоги апеляційної скарги мають визначатися з урахуванням змісту самої апеляційної скарги (її описової та мотивувальної частин).

Тобто в такому випадку судовий збір за подання апеляційної скарги має вираховуватися та сплачуватися лише щодо перегляду судового рішення у відповідній частині позовних вимог (оспорюваних сум) згідно з положеннями ч. 4 ст. 6 Закону.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20 липня 2023 року у справі № 911/1796/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112312507>

Чи підлягає судовий збір сплаті особою, яка має намір приєднатися до вже поданої апеляційної скарги?

Положеннями чинного процесуального законодавства чітко передбачено обов'язок особи, яка має намір приєднатися до вже поданої апеляційної скарги, сплатити судовий збір, додавши до своєї заяви відповідні документи. Неподання особою зазначених доказів виключає можливість такої особи приєднатися до апеляційної скарги.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09 лютого 2022 року у справі № 920/847/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103281716>

Чи сплачується судовий збір за подання апеляційної / касаційної скарги на ухвалу господарського суду, постановлену за результатами розгляду судом / апеляційним судом заяви, за подання якої Законом не передбачено справляння судового збору?

Судовий збір за подання апеляційної/касаційної скарги на ухвалу господарського суду сплачується відповідно до пп. 7 п. 2 ч. 2 ст. 4 Закону незалежно від того, чи передбачено Законом справляння судового збору за подання заяв, за результатами розгляду яких виносяться відповідні ухвали, тобто зазначені положення Закону щодо сплати судового збору стосується подання апеляційних/касаційних скарг на всі без винятку ухвали господарського суду, які підлягають оскарженню (відступ від висновку, викладеного в постанові КЦС ВС від 18.01.2018 у справі № 565/256/15-ц).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 29 травня 2018 року у справі № 915/955/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74506127>, постанови ОП КГС ВС від 24 липня 2020 року у справі № 911/4241/15 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90566045>, постанови КГС ВС від 28 листопада 2022 року у справі № 910/21530/15 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107585916>

1.4. Процесуальні питання, пов'язані зі сплатою та поверненням судового збору

Чи є обов'язок зі сплати судового збору обмеженням права доступу до суду?

Необхідність сплати судового збору є певним обмеженням при зверненні до суду, однак воно є загальним для всіх суб'єктів, узгоджується зі ст. 129 Конституції України, яка як одну із засад судочинства визначає рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, і не може бути визнане обмеженням права доступу до суду в розумінні п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 04 вересня 2023 року у справі № 916/1220/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113203843>, від 04 серпня 2021 року у справі № 904/424/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98760490>, ухвали КЦС ВС від 29 грудня 2022 року у справі № 522/15127/18 можна ознайомитися - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108262406>

Чи вправі суд вимагати повторної сплати судового збору у випадку направлення справи за підсудністю?

Суд, який отримав справу, у випадку направлення справи за підсудністю не має права вимагати повторної сплати судового збору за місцем розгляду справи (відступ від висновку, викладеного в постанові КАС ВС від 24.09.2018 у справі № 805/168/18-а).

Детальніше з текстом постанов ВП ВС від 18 січня 2023 року у справі № 170/129/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046337>, від 22 травня 2024 у справі № 760/30077/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120088908>

Чи підлягає поверненню сплачений судовий збір у разі закриття провадження у справі та її передачі за підсудністю іншому суду?

Немає підстав для повернення судового збору в разі закриття провадження у справі та передачі справи за підсудністю іншому суду, де справа розглядається фактично.

Судовий розгляд справи продовжується судом, до юрисдикції якого вона віднесена. У такому випадку остаточний розподіл судових витрат, зокрема й відшкодування сторони, на користь якої буде прийняте рішення по суті спору, вирішуватиметься судом за результатами розгляду справи.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС ввід 22 травня 2024 у справі № 760/30077/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120088908>

Чи вправі суд вимагати повторної сплати судового збору в разі роз'єднання судом позовних вимог?

Після роз'єднання судом позовних вимог судовий збір повторно не сплачується.

У разі роз'єднання судом позовних вимог судовий збір, сплачений за подання позову, не повертається і перерахунок не здійснюється.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06 липня 2021 року у справі № 910/7610/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98140077>

Які наслідки несплати або недоплати судового збору, виявленої судом після відкриття провадження у справі?

Суд залишає позов без розгляду, якщо провадження у справі відкрито за заявою, поданою без додержання вимог, викладених у ст. ст. 162, 164, 172, 173 ГПК України, і позивач не усунув цих недоліків, зокрема в частині сплати/доплати судового збору, у встановлений судом строк (п. 8 ч. 1 ст. 226 ГПК України).

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 29 вересня 2020 року у справі № 915/220/13-г можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92096612>, від 02 березня 2021 року у справі № 910/7897/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95573532>, від 03 квітня 2024 року у справі № 907/258/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118393312>

Які наслідки несплати або недоплати судового збору на стадії розгляду справи по суті?

Положення ч. 1 ст. 164, ч.ч. 11, 13 ст. 176, п. 8 ч. 1 ст. 226 ГПК України не містять жодних застережень щодо допустимості залишення позову без розгляду виключно до закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті у разі, якщо позивач не усунув недоліків оформлення позовної заяви, які полягають у несплаті або недоплаті судового збору.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 21 травня 2021 року у справі № 910/5120/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97494648>, постанов КГС ВС від 26 квітня 2023 року у справі № 910/19407/21 (910/1125/19) - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110485310>, від 19 лютого 2024 року у справі № 5011-15/2045-2012(910/15777/21) - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117176644>, від 18 червня 2024 року у справі № 904/5797/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119870693>, ухвали КЦС ВС від 17 грудня 2021 року у справі № 758/4829/20 можна ознайомитися - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102010482>

Який порядок сплати судового збору у випадку збільшення розміру позовних вимог за позовною заявою майнового характеру, якщо позивач попередньо сплатив судовий збір у максимальному розмірі?

У разі збільшення розміру позовних вимог недоплачена сума судового збору підлягає сплаті до звернення до суду із відповідною заявою згідно з положеннями ст. ст. 1, 3, 6 Закону України «Про судовий збір», ст. 163 ГПК України. Якщо позивач, сплативши судовий збір за подання позовної заяви майнового характеру у максимальному розмірі, встановленому Законом, звернувся до суду із заявою про збільшення розміру позовних вимог в інший рік (аніж з первісною позовною заявою), коли збільшився максимальний розмір судового збору (зокрема, у випадку збільшення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб) та заявив до стягнення нові суми за нові періоди, він з урахуванням предмета та нової ціни позову має сплатити судовий збір у максимальному розмірі станом на момент подання заяви про збільшення розміру позовних вимог, за вирахуванням суми попередньо сплаченого судового збору.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 18 жовтня 2022 року у справі № 910/18639/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106976099>, від 25 жовтня 2019 року у справі № 916/4692/15 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85297417>

Які наслідки недоплати судового збору за подання позовної заяви або заяви про збільшення розміру позовних вимог?

Недоплата судового збору за подання позовної заяви або заяви про збільшення розміру позовних вимог не є безумовною підставою для скасування судових рішень попередніх інстанцій та не може свідчити про те, що такі порушення призвели до ухвалення незаконного рішення по суті спору.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 18 жовтня 2022 року у справі № 910/18639/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106976099>, від 05 серпня 2021 року у справі № 911/1070/20 за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98789043>

Яким чином застосовується коефіцієнт для пониження ставки судового збору в разі подання до суду процесуальних документів в електронній формі?

Особи, які після 04.10.2021 подають до суду документи в електронній формі з використанням системи «Електронний суд», мають правомірні очікування, що розмір судового збору, який підлягає сплаті ними, у такому разі буде розрахований із застосуванням понижуючого коефіцієнта, що прямо передбачено в Законі.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 916/228/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108086905>, постанови КГС ВС від 16 січня 2023 року у справі № 905/1977/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108422549>, постанови КГС ВС від 06.06.2024 у справі № 906/1091/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119576186>, постанови КЦС ВС від 14 грудня 2023 року у справі № 263/4787/15-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115773467>

1.5. Застосування положень статей 3, 5 Закону щодо звільнення від сплати судового збору за подання заяв (скарг)

Чи звільняються позивачі від сплати судового збору у справах про стягнення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні?

Пільга щодо сплати судового збору, передбачена п. 1 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір», згідно з якою від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються позивачі – у справах про стягнення заробітної плати та поновлення на роботі, не поширюється на вимоги позивачів про стягнення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні під час розгляду таких справ в усіх судових інстанціях

Детальніше з текстом постанов ВП ВС від 30 січня 2019 року у справі № 910/4518/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79684987>, від 08 лютого 2022 року № 755/12623/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103893132>, постанов КГС ВС від 06 жовтня 2020 року у справі № 910/24323/16 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92252553>, від 04 червня 2020 року у справі № 910/6968/16 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89810162>, постанови КЦС ВС від 25 січня 2023 року у справі № 757/37241/20-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109363900>

Чи звільняються позивачі від сплати судового збору у справах про стягнення сум індексації заробітної плати та компенсації працівнику втрати частини заробітної плати в зв'язку з порушенням термінів її виплати?

Позовні вимоги, пов'язані з індексацією заробітної плати працівників та компенсацією працівникам втрати частини заробітної плати в зв'язку з порушенням термінів її виплати, не є предметом справляння судового збору згідно з п. 1 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір».

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06 жовтня 2020 року у справі № 910/24323/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92252553>, постанови КЦС ВС від 20 березня 2024 року у справі № 181/1681/23 за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118070541>

За яких умов учасники бойових дій та особи, прирівняні до них, звільняються від сплати судового збору?

Вирішуючи питання про стягнення судового збору з особи, яка має статус учасника бойових дій (прирівняної до нього особи), для правильного застосування норм п. 13 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір» суд має враховувати предмет та підстави позову; перевіряти, чи стосується така справа захисту прав цих осіб з урахуванням положень ст. ст. 12, 22 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 12 лютого 2020 року у справі № 545/1149/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87641523>, постанови КГС ВС від 18 квітня 2022 року у справі № 910/6441/21 за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104044707>, постанови КЦС ВС від 18 липня 2022 року у справі № 161/18983/20 за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105667893>

Чи звільняється фізична особа – підприємець від сплати судового збору в разі, якщо ця особа підпадає під ознаки відповідних пунктів ст. 5 Закону, що передбачає пільги щодо сплати судового збору?

Громадяни, які мають статус фізичної особи-підприємця та підпадають під ознаки відповідних пунктів ст. 5 Закону, мають право користуватися пільгами, визначеними цією статтею, оскільки фізична особа, яка бажає реалізувати своє конституційне право на підприємницьку діяльність, після проходження відповідних реєстраційних та інших передбачених законодавством процедур за жодних умов не втрачає і не змінює свого статусу фізичної особи, якого вона набула з моменту народження, а лише набуває до нього нової ознаки – підприємця.

При цьому правовий статус «фізична особа-підприємець» сам собою не впливає на будь-які правомочності фізичної особи, зумовлені її цивільною право- і дієздатністю, та не обмежує їх.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03 грудня 2020 року у справі № 903/323/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93263240>, постанови КЦС ВС від 06 вересня 2023 року у справі № 707/2717/21 за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113324528>

Чи звільняється приватний нотаріус від сплати судового збору в разі, якщо ця особа підпадає під ознаки відповідних пунктів ст. 5 Закону, що передбачає пільги щодо сплати судового збору?

Фізична особа, яка бажає реалізувати своє конституційне право на провадження незалежної професійної діяльності, після проходження відповідних реєстраційних та інших передбачених законодавством процедур за жодних умов не втрачає і не змінює свого статусу фізичної особи, якого вона набула з моменту народження, а лише набуває до нього нової ознаки – самозайнята особа.

При цьому правовий статус «самозайнята особа» сам собою не впливає на будь-які правомочності фізичної особи, зумовлені її цивільною право- і дієздатністю, та не обмежує їх.

Отже, громадяни, які мають статус самозайнятої особи та підпадають під ознаки відповідних пунктів ст. 5 Закону, мають право користуватися пільгами, визначеними цією статтею.

Детальніше з текстом постанови КЦС ВС від 16 червня 2021 року у справі № 750/6872/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97700642>

Чи звільняється арбітражний керуючий від сплати судового збору в разі, якщо ця особа підпадає під ознаки відповідних пунктів ст. 5 Закону, що передбачає пільги щодо сплати судового збору?

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01 липня 2021 року у справі № 01/10/5026/779/2011 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98266087>

На арбітражного керуючого не поширюються положення ст. 5 Закону, що передбачає пільги щодо сплати судового збору, оскільки арбітражний керуючий діє від імені підприємства-боржника у межах наданих повноважень, така особа разом із самостійною процесуальною дієздатністю наділена також і процесуальною дієздатністю підприємства-банкрута.

Чи звільняється особа від сплати судового збору, якщо на момент подання нею заяви (скарги, зокрема апеляційної) ця особа не підпадала під ознаки відповідних пунктів ст. 5 Закону, що передбачає пільги щодо сплати судового збору?

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24 вересня 2020 року у справі № 910/2629/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91786463>

Закон України «Про судовий збір» не містить положень щодо зворотної дії у часі, а тому виникнення обставини, яка надає особі пільги щодо сплати судового збору, не поширюється на обов'язок сплати судового збору за вже подану апеляційну скаргу в минулому.

Чи звільняються позивачі від сплати судового збору за подання апеляційних / касаційних скарг у справах про захист прав споживачів?

Позивач, який звернувся до суду за захистом своїх прав як споживача (ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів»), звільнений від сплати судового збору за подання апеляційної та касаційної скарг, оскільки порушені права можуть захищатись як у суді першої інстанції (при пред'явленні позову), так і на наступних стадіях цивільного процесу. Ці стадії судового захисту є єдиним цивільним процесом, завдання якого – справедливий розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушеного права (відступ від висновків, викладених в постановах ВСУ від 06.09.2017 у справі № 6-185цс17 та від 11.10.2017 у справі № 6-916цс17).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 21 березня 2018 року у справі № 761/24881/16-ц за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73054749>, постанови КЦС ВС від 21 лютого 2024 року у справі № 344/3078/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117309611>

Які особи є звільненими від сплати судового збору в силу закону?

Законом визначений перелік осіб, які безумовно звільнені від сплати судового збору у всіх інстанціях у силу закону, який наділяє їх певним статусом, або виходячи із чітко визначеного предмета спору. Цей перелік, наведений у ст. 5 Закону, є вичерпним (аналогічна позиція викладена в постанові ВП ВС від 14.01.2021 у справі № 0940/2276/18).

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 04 вересня 2023 року у справі № 916/1220/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113203843>, від 18 листопада 2021 року у справі № 910/4473/21 (910/8061/21) - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101424136>, ухвал КЦС ВС від 07 серпня 2023 року у справі № 700/627/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112721145>, від 14 листопада 2023 року у справі № 381/4594/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114904700>

Чи звільняються особи, звільнені від сплати судового збору за подання позовних та інших заяв, від сплати судового збору в разі подання ними апеляційних / касаційних скарг, заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами?

Заявники, позивачі та інші категорії осіб, які згідно зі ст. 3 Закону звільняються від сплати судового збору, підлягають такому звільненню також і в разі подання ними апеляційних та касаційних скарг, заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.

Детальніше з текстом постанов ОП КГС ВС від 20 червня 2018 року у справі № 914/1748/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74811581>, від 05 листопада 2019 року у справі № 906/770/17 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85574314>, постанов КГС ВС від 10 січня 2024 року у справі № 916/327/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116382503>, від 11 січня 2022 року у справі № 916/1248/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102735598>, постанов КЦС ВС від 12 січня 2022 року у справі № 545/1354/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102915183>, від 15 лютого 2023 року у справі № 524/1970/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109210867>, від 20 березня 2024 року у справі № 932/3458/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117890697>

Чи звільняються відповідачі у справах за позовами про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, від сплати судового збору в разі подання ними апеляційних / касаційних скарг?

У справі про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою, а так само незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду позивач звільняється від сплати судового збору не тільки у суді першої інстанції (при пред'явленні позову), але й на наступних стадіях цивільного процесу (при подачі апеляційної та касаційної скарги).

Детальніше з текстом постанови КЦС ВС від 28 вересня 2022 року у справі № 383/1271/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106636568>; постанова КГС ВС Постанова КГС ВС від 02.09.2022 у справі № 916/3317/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106051433>

У яких випадках відповідачі звільняються від сплати судового збору в разі подання ними апеляційних / касаційних скарг?

Позивачі, які згідно із ст. 3, 5 Закону України «Про судовий збір» звільняються від сплати судового збору, підлягають такому звільненню також і у разі подання ними апеляційних та касаційних скарг, заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами
При цьому вимоги законодавства щодо звільнення від сплати судового збору за подання апеляційних та касаційних скарг у справах за вказаними позовами не поширюються на інших учасників процесу

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 05 листопада 2019 року у справі № 906/770/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85574314>, постанова КГС ВС від 06.12.2022 у справі № 904/2152/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108025248>

Чи підлягає сплаті судовий збір за подання апеляційної скарги на додаткове рішення місцевого суду та касаційної скарги на постанову апеляційного суду, прийняту за результатами апеляційного перегляду додаткового рішення?

Апеляційна скарга на додаткове рішення місцевого суду про розподіл витрат на професійну правничу допомогу, а також касаційна скарга на постанову апеляційного суду, прийняту за результатами апеляційного перегляду такого додаткового рішення, не є об'єктами справляння судового збору.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 14 грудня 2023 року у справі № 910/2116/21 (910/17951/21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115746175>, від 20 липня 2021 року у справі № 922/2604/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98584705>, від 22 лютого 2021 року у справі № 922/3439/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95170117>, від 01 жовтня 2020 року у справі № 910/15191/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92037922>, постанови КЦС ВС від 15 березня 2023 року у справі № 2-2830/10 (4-с/465/72/21; 2-дп/465/12/22; 22-ц/811/273/22) - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109776072>

1.6. Застосування положень ст. 8 Закону щодо відстрочення та розстрочення сплати судового збору, зменшення розміру або звільнення від його сплати

Чи поширюються на фізичних осіб – відповідачів умови, встановлені пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 8 Закону, для відстрочення або розстрочення сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від його сплати?

Положення п. 1, 2 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір» можуть бути застосовані до відповідача - фізичної особи за наявності відповідної підстави, визначеної зазначеною нормою, а відмова у звільненні від сплати судового збору з цих підстав, що така особа є відповідачем, без дослідження судом доказів, якими відповідач обґрунтовує наявність підстав для застосування п. 1, 2 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір», завдає шкоди самій суті права відповідача на доступ до суду.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 29 листопада 2023 року у справі № 906/308/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115598835>, постанов КГС ВС від 14.03.2024 у справі № 14/331 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117684930>, від 22 квітня 2024 року у справі № 910/5094/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118519767>

Чи є диспозитивними норми ст. 8 Закону щодо повноважень суду на відстрочення, розстрочення, звільнення від сплати або зменшення судового збору?

Законодавець, застосувавши конструкцію «суд, враховуючи майновий стан сторони, може...», тим самим визначив, що питання щодо звільнення, зменшення розміру, відстрочення чи розстрочення сплати судового збору осіб, які не зазначені в ст. 5 Закону, або у справах із предметом спору, не охопленим ст. 5 Закону, є правом, а не обов'язком суду навіть за наявності однієї з умов для такого звільнення, зменшення розміру, відстрочення чи розстрочення (аналогічна позиція викладена в постанові ВП ВС від 14.01.2021 у справі № 0940/2276/18).

Відстрочення (розстрочення) сплати судового збору, а також звільнення від його сплати або зменшення його розміру з підстав, передбачених ст. 8 Закону, є прерогативою суду, який вирішує питання про відкриття провадження (прийняття заяви, скарги тощо).

Зазначені норми є диспозитивними і встановлюють не обов'язок, а право суду на власний розсуд звільнити особу від сплати судового збору (відстрочити, розстрочити його сплату або зменшити його розмір).

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 04 вересня 2023 року у справі № 916/1220/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113203843>, від 03 квітня 2024 року у справі № 910/15398/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118108780>, постанов КЦС ВС від 09 вересня 2021 року у справі № 528/1285/17 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99648079>, від 02 лютого 2022 року у справі № 697/2951/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103132280>, ухвали КЦС ВС від 24 червня 2024 року у справі № 128/4949/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119960875>

Які підстави відстрочення, розстрочення, звільнення від сплати або зменшення судового збору за подання позовних та інших заяв, скарг юридичними особами?

Положення п.п. 1 та 2 ч. 1 ст. 8 Закону не поширюються на юридичних осіб, незалежно від наявності майнового критерію (майнового стану учасника справи – юридичної особи), а положення п. 3 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір» можуть бути застосовані до юридичної особи за наявності майнового критерію, але тільки у справах, визначених цим пунктом, тобто предметом позову в яких є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю (аналогічна позиція викладена в постанові ВП ВС від 14.01.2021 у справі № 0940/2276/18 (відступ від висновків, викладених в ухвалі ВП ВС від 20.01.2020 у справі № 160/8324/19, постановах КАС ВС від 04.08.2020 у справі № 826/13247/18, від 31.07.2020 у справі № 826/11947/18 та ухвалі КАС ВС від 15.08.2019 у справі № 440/4696/18).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17 червня 2022 року у справі № 910/12556/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104827528>, ухвали КЦС ВС від 06 червня 2024 року у справі № 463/5823/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119559692>

Чи може бути відстрочено, розстрочено судовий збір, зменшено розмір судового збору або звільнено від його сплати фізичних осіб, які не є позивачами, на підставі п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону?

Положення п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про судовий збір» можуть бути застосовані до відповідача – фізичної особи за наявності відповідної підстави, визначеної зазначеною нормою.

Відмова у звільненні від сплати судового збору з тих підстав, що така особа є відповідачем, без дослідження судом доказів, якими відповідач обґрунтовує наявність підстав для застосування п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону, завдає шкоди самій суті права відповідача на доступ до суду (відступ від висновку, викладеного в постанові КГС ВС від 25.03.2021 у справі № 912/3514/20).

З метою забезпечення права особи на судовий захист ст. 8 Закону може бути застосована за аналогією закону до іншої сторони спору.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 29 листопада 2023 року у справі № 906/308/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115598835>, постанов КГС ВС від 22 квітня 2024 року у справі № 910/5094/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118519766>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118519767>, постанови КЦС ВС від 21 вересня 2022 року у справі № 303/7754/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106659939>

Чи можуть фізичні особи – конкурсні кредитори бути звільнені від сплати судового збору або чи може бути відстрочено / розстрочено сплату судового збору таким особам у справі про банкрутство?

Фізичні особи – конкурсні кредитори можуть бути звільнені від сплати судового збору за подання заяви з грошовими вимогами до боржника, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, а також за подання апеляційних/касаційних скарг на судові рішення (у тому числі судовий збір може бути відстрочений/розстрочений) в справі про банкрутство на загальних підставах, передбачених Законом, оскільки положеннями ст. 45 КУзПБ, що визначає порядок звернення конкурсних кредиторів із заявами з грошовими вимогами до боржника, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, не передбачено особливостей щодо порядку сплати судового збору за подання такої заяви, умов відстрочення (розстрочення) чи звільнення від сплати судового збору, ставки судового збору за подання заяви.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26 листопада 2020 року у справі № 905/1965/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93155676>

Який порядок дій апеляційного суду в разі залишення апеляційної скарги без руху з підстав несплати (недоплати) судового збору та прийняття після цього рішення про відмову в задоволенні клопотання скаржника про його звільнення від сплати (відстроченні, розстроченні, зменшенні розміру) судового збору за подання апеляційної скарги?

Якщо після постановлення судом ухвали про залишення апеляційної скарги без руху та надання скаржнику строку на усунення її недоліків, а саме подання доказів про сплату судового збору, скаржник звернувся до суду з клопотанням про звільнення його від сплати судового збору, суд може залишити таке клопотання без розгляду з підстав пропущення строку його подання або за заявою скаржника поновити цей строк і розглянути клопотання по суті.

У разі залишення судом клопотання про звільнення скаржника від сплати судового збору без розгляду або відмови в задоволенні такого клопотання суд постановляє ухвалу, яку направляє скаржнику. Отримавши її, скаржник повинен виконати ухвалу суду про залишення апеляційної скарги без руху, а саме подати суду докази про сплату судового збору. Якщо скаржник не встигає цього зробити до закінчення строку, наданого судом або встановленого законом на усунення недоліків, він може звернутися до суду із заявою про продовження або поновлення вказаного строку.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 18 жовтня 2023 року у справі № 910/10939/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114685580>, постанов КГС ВС від 03 квітня 2024 року у справі № 910/15398/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118108780>, від 08 березня 2024 року у справі № 910/14313/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117526782>, від 05 березня 2024 року у справі № 914/3055/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117438187>,

від 06 грудня 2023 року у справі № 904/688/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115502231>, ухвали КЦС ВС від 21 листопада 2023 року у справі № 235/1466/15-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115061721>, постанов КЦС ВС від 06 березня 2024 року у справі № 752/10940/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117657023>, від 18 квітня 2024 року у справі № 760/24257/14-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118626726>

1.7. Порядок повернення судового збору

В якому розмірі повертається сплачений судовий збір у разі внесення судового збору в більшому розмірі, ніж встановлено законом?

Сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила, за ухвалою суду в разі зменшення розміру позовних вимог або внесення судового збору в більшому розмірі, ніж встановлено законом.

Таким чином, судовий збір повертається в розмірі переплаченої суми.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 26 липня 2022 року у справі № 924/1099/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105494366>, від 09 лютого 2022 року у справі № 902/871/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103127674>, ухвал КЦС ВС від 28 лютого 2024 року у справі № 506/358/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117624323>, від 15 травня 2024 року у справі № 646/4738/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119264832>

Чи повертається сплачений судовий збір у разі залишення позовної заяви без розгляду за заявою позивача?

Сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила, за ухвалою суду в разі залишення заяви або скарги без розгляду (крім випадків, якщо такі заяви або скарги залишені без розгляду у зв'язку з повторним неприбуттям або залишенням позивачем судового засідання без поважних причин та неподання заяви про розгляд справи за його відсутності, або неподання позивачем витребуваних судом матеріалів, або за його заявою (клопотанням) (п. 4 ч. 1 ст. 7 Закону).

Якщо позовна заява/зустрічна позовна заява залишена без розгляду саме за заявою самого позивача/позивача за зустрічним позовом, то немає правових підстав для повернення судового збору.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 14 вересня 2021 року у справі № 925/1208/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99679619>, від 16 червня 2021 року у справі № 916/1615/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97903284>, постанов КЦС ВС від 11 січня 2022 року у справі № 449/1290/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102551172>, від 20 травня 2024 року у справі № 202/16597/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119265078>

За яких умов сплачений судовий збір підлягає поверненню в разі закриття (припинення) провадження у справі, у тому числі в апеляційній та касаційній інстанціях?

Сплачена сума судового збору повертається за клопотанням особи, яка його сплатила, за ухвалою суду в разі закриття (припинення) провадження у справі (крім випадків, якщо провадження у справі закрито у зв'язку з відмовою позивача від позову і така відмова визнана судом), у тому числі в апеляційній та касаційній інстанціях (п. 5 ч. 1 ст. 7 Закону). У випадку відсутності відповідного клопотання у суду немає підстави для повернення сплаченого судового збору за вимогою, в якій провадження у справі закрито.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 26 вересня 2022 року у справі № 907/227/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102999169>, від 08 грудня 2021 року у справі № 906/148/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102267073>, від 17 листопада 2021 року у справі № 925/645/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101472963>, від 13 жовтня 2021 року у справі № 908/1998/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100178954>, постанов КЦС ВС від 24 січня 2024 року у справі № 750/14262/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116731501>, від 08 травня 2024 року у справі № 466/9045/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118961069>

Чи підлягає поверненню судовий збір за подання позовної заяви, якщо на стадії апеляційного перегляду судового рішення, прийнятого за результатом розгляду цього позову, предмет спору став відсутнім?

Судовий збір за подання позовної заяви не підлягає поверненню, якщо предмет спору який існував на момент розгляду справи та прийняття рішення судом першої інстанції, став відсутній на стадії апеляційного провадження.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 25 березня 2021 року у справі № 909/482/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95976133>, від 10 грудня 2020 року у справі № 909/480/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93437546>

II. Розподіл судових витрат

2.1. Загальні питання, пов'язані з розподілом судових витрат

Які основні критерії визначення та розподілу судових витрат?

Нормами процесуального законодавства передбачено такі основні критерії визначення та розподілу судових витрат, як їх дійсність, обґрунтованість, розумність і співмірність відповідно до ціни позову, з урахуванням складності та значення справи для сторін.

Детальніше з текстом додаткових постанов ВП ВС від 15 червня 2022 року у справі № 910/12876/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105057192>, від 07 липня 2021 року у справі № 910/12876/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728788>, постанови ВП ВС від 07 лютого 2024 року у справі № 910/3831/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117340690>, додаткових постанов КЦС ВС від 08 листопада 2023 року у справі № 392/856/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114835041>, від 04 квітня 2024 року у справі № 755/4666/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118194193>

На якій процесуальній стадії вирішуються питання про стягнення (визначення, розподіл) судових витрат?

Питання про стягнення (визначення, розподіл) судових витрат вирішується зазвичай при вирішенні питання щодо закінчення судового провадження, тобто при закритті провадження у справі, залишенні позову без розгляду чи вирішенні спору по суті з ухваленням рішення суду. Окремо питання про стягнення судових витрат вирішується у разі, якщо судом воно не вирішувалося при ухваленні відповідного судового рішення про закінчення розгляду справи

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 08 червня 2021 року у справі № 550/936/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97967333>, постанови ОП КГС ВС від 13 квітня 2023 року у справі № 904/1478/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110364667>, постанови КГС ВС від 09 лютого 2022 року у справі № 904/4380/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103281705>, ухвал КЦС ВС від 05 жовтня 2022 року у справі № 755/20537/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106815429>, від 09 листопада 2023 року у справі № 127/19184/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114904522>

На кого з учасників судового процесу можуть бути покладені судові витрати за результатами вирішення спору у справі?

Судові витрати (судовий збір та витрати, пов'язані з розглядом справи), за відсутності прямої вказівки в процесуальному законі щодо покладення таких витрат на іншу особу, можуть бути покладені за результатами вирішення спору у справі лише на сторони такого спору (позивача, відповідача), а не на інших учасників справи, зокрема третю особу, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 06 липня 2023 року у справі № 913/110/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112087700>, від 19 квітня 2023 року у справі № 904/4736/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110515040>

Яким чином компенсуються витрати зі сплати судового збору відповідача / третьої особи у разі залишення позову особи, звільненої від сплати судового збору?

Відповідно до ч. 3 ст. 129 ГПК України (ч. 7 ст. 141 ЦПК України) у разі залишення без задоволення позову позивача, звільненого від сплати судового збору, судовий збір, сплачений відповідачем, компенсується за рахунок держави в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Якщо судом встановлено, що позивач звільнений від сплати судового збору, відповідний збір, сплачений третьою особою за подання апеляційних і касаційних скарг, підлягає компенсації за рахунок держави.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 08 жовтня 2019 року у справі № 916/2084/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84911545>, постанови КГС ВС від 01 лютого 2023 року у справі № 910/14431/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046041>, ОП КГС від 13 квітня 2023 року у справі № 904/1478/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110364667>, постанов КЦС ВС від 02 серпня 2023 року у справі № 522/11266/17 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113590601>, від 24 січня 2024 року у справі № 522/18864/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116541684>

Що є істотним перевищенням суми судових витрат, заявленої до відшкодування, над сумою судових витрат, заявленою в попередньому (орієнтовному) розрахунку?

Поняття істотного перевищення суми судових витрат, заявленої до відшкодування, над сумою судових витрат, заявленою в попередньому (орієнтовному) розрахунку, є оціночним і залежить від конкретних обставин справи, оцінка яких є повноваженням перш за все судів першої та апеляційної інстанцій.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 14 грудня 2023 року у справі № 916/1629/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115820761>, від 16 грудня 2021 року

у справі № 923/560/17 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102010235>, від 04 грудня 2019 року у справі № 916/318/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86400543>

Які вимоги до подання стороною заяви про те, що докази, які підтверджують розмір понесених нею судових витрат, будуть подані протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду?

Процесуальний закон не визначає конкретних вимог щодо змісту та форми заяви сторони про те, що докази, які підтверджують розмір понесених нею судових витрат, зокрема витрат на професійну правничу допомогу, будуть подані до закінчення судових дебатів у справі (або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду).

Зокрема, закон не вказує на те, що така заява повинна бути зроблена лише у письмовій формі, а також на певній процесуальній стадії. Закон лише встановлює граничний строк звернення із заявою – до закінчення судових дебатів.

Детальніше з текстом додаткової постанови КГС ВС від 31 липня 2024 року у справі № 921/403/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120770513>, постанови ОП КГС ВС від 02 лютого 2024 року у справі № 910/9714/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116828908>, постанов КГС ВС від 27 червня 2023 року у справі № 907/568/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111998917>, від 24 січня 2023 року у справі № 922/4022/20 за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108765798>, від 27 січня 2022 року у справі № 921/221/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102828636>

Чи мають подаватися докази про надсилання іншій стороні документів на підтвердження розміру судових витрат у строки, встановлені ч. 8 ст. 129 ГПК України?

В силу імперативної норми закону, а саме ч. 9 ст. 80 ГПК України, копії доказів (крім речових доказів), що подаються до суду, заздалегідь надсилаються або надаються особою, яка їх подає, іншим учасникам справи.

Суд не бере до уваги відповідні докази у разі відсутності підтвердження надсилання (надання) їх копій іншим учасникам справи, крім випадку, якщо такі докази є у відповідного учасника справи або обсяг доказів є надмірним, або вони подані до суду в електронній формі, або є публічно доступними.

У ч. 8 ст. 129 ГПК України встановлено строк, в який мають бути подані суду докази про розмір судових витрат, а не строк подання доказів щодо надсилання цих документів стороні.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10 січня 2024 року у справі № 910/16341/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116425105>, від 10 серпня 2023 року у справі № 910/16341/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112784344>

Які строки та порядок подання доказів про розмір судових витрат у справах, що розглядаються в спрощеному провадженні?

Вимоги щодо строку та порядку подання доказів про розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, має застосовуватися і до справ, що розглядаються в спрощеному провадженні, де судові дебати відсутні.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 26 травня 2023 року у справі № 910/13813/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111159719>, від 30 вересня 2021 року у справі № 918/853/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100067973>, додаткової постанови ВП ВС від 19 лютого 2020 року у справі № 755/9215/15-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87951334>, постанови КЦС ВС від 27 червня 2024 року у справі № 295/2123/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120180416>

Які наслідки подання доказів на підтвердження судових витрат поза межами встановленого законом строку?

Заяву щодо вирішення питання про стягнення судових витрат необхідно залишити без розгляду, якщо докази були надані поза межами строку, без клопотання про поновлення цього строку та обґрунтування поважності причин його пропуску.

Детальніше з текстом додаткової постанови ВП ВС від 19 лютого 2020 року у справі № 755/9215/15-ц можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87951334>, постанови КГС ВС від 02 квітня 2024 року у справі № 907/568/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118294356>, постанови КЦС ВС від 31 серпня 2022 року у справі № 712/8522/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106530335>

Які наслідки своєчасного неподання заяви про відшкодування судових витрат, пов'язаних із розглядом справи, та доказів на підтвердження їхнього розміру?

Потрібно розрізняти наслідки своєчасного неподання заяви про відшкодування судових витрат, пов'язаних з розглядом справи, та доказів на підтвердження їх розміру, а також загальні правила розподілу судових витрат за результатами розгляду справи. Неподання чи незаявлення стороною до закінчення судових дебатів у справі про необхідність розподілу судових витрат, пов'язаних із розглядом справи, тобто крім судового збору, є підставою для відмови у задоволенні заяви про ухвалення додаткового рішення щодо таких судових витрат. Неподання стороною доказів на підтвердження розміру витрат, пов'язаних із розглядом справи, до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву, має своїм процесуальним наслідком залишення такої заяви без розгляду.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 02 квітня 2024 року у справі № 907/568/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118294356>, від 13 грудня 2023 року у справі № 907/850/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115710910>, від 01 лютого 2023 року у справі № 921/262/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108790012>, постанови КЦС ВС від 29 червня 2022 року у справі № 161/5317/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105078546>

Яким чином суд здійснює оцінку документів, наданих на підтвердження судових витрат?

Подані стороною докази на підтвердження її витрат підлягають оцінці як з точки зору відповідності цих дій вимогам законодавства (вимогам ст.ст. 123, 124, 126, 129 ГПК України), так і їх спрямованості на забезпечення права сторони (на користь якої ухвалене судове рішення) на відшкодування судових витрат.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 02 лютого 2024 року у справі № 910/9714/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116828908>, додаткової постанови КГС ВС від 22 лютого 2024 року у справі № 910/9714/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117176742>, постанови КГС ВС від 27 лютого 2024 року у справі № 910/6416/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117307157>

Які умови застосування положень ч. 9 ст. 129 ГПК України про покладення на сторону судових витрат повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору?

Під час вирішення питання про розподіл судових витрат суд враховує: 1) чи пов'язані ці витрати з розглядом справи; 2) чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору, з урахуванням ціни позову, значення справи для сторін, у тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес; 3) поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, безпідставне завищення позивачем позовних вимог тощо; 4) дії сторони щодо досудового вирішення спору та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялись.

Тобто в цілому нормами процесуального законодавства передбачено такі основні критерії визначення та розподілу судових витрат, як їх дійсність, обґрунтованість, розумність і співмірність відповідно до ціни позову, з урахуванням складності та значення справи для сторін.

Детальніше з текстом додаткової постанови ВП ВС від 07 липня 2021 року у справі № 910/12876/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728788>, постанов КГС ВС від 03 квітня 2024 року у справі № 826/10598/17 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118519630>, від 05.06.2024 у справі № 904/841/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119649380>, додаткової постанови КГС ВС від 17 квітня 2024 року у справі № 922/4278/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118519698>, постанови КЦС ВС від 26 січня 2023 року у справі № 824/68/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108790737>

Чи можуть бути покладені судові витрати за результатами касаційного перегляду судового рішення на всіх відповідачів у справі в разі оскарження такого судового рішення одним із них?

Якщо касаційне провадження ініційовано лише одним відповідачем, у задоволенні касаційної скарги якого судом відмовлено, а інші відповідачі рішення суду апеляційної інстанції в касаційному порядку не оскаржували, розподіл судових витрат, понесених у суді касаційної інстанції й пов'язаних саме з касаційним переглядом за касаційною скаргою одного з відповідачів за кінцевим результатом розгляду справи по суті, тобто покладення таких витрат й на інших відповідачів у цій справі (які постанову суду апеляційної інстанції не оскаржували), суперечило б принципу пропорційності, який застосовується судами при розподілі судових витрат.

Детальніше з текстом додаткової постанови КГС ВС від 26 вересня 2023 року у справі № 910/10681/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113815753>

Чи здійснюється розподіл судових витрат у разі передачі справи судом касаційної інстанції на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції за результатами касаційного провадження?

Якщо судом касаційної інстанції скасовано судові рішення з передачею справи на розгляд до суду першої/апеляційної інстанції, то розподіл суми судових витрат здійснюється тим судом, який ухвалює остаточне рішення за результатами нового розгляду справи, керуючись загальними правилами розподілу судових витрат.

Якщо суд касаційної інстанції не змінює та не ухвалює нового рішення, то відповідно до ч. 14 ст. 129 ГПК України, ч. 13 ст. 141 ЦПК України розподіл судових витрат судом касаційної інстанції не здійснюється.

Такий розподіл має бути здійснений за результатами нового розгляду справи.

Детальніше з текстом постанов ВП ВС від 11 жовтня 2023 року у справі № 756/8056/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114228699>, ОП КГС ВС від 16.02.2024 у справі № 917/1173/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117373742>, постанов КГС ВС від 13 вересня 2023 року у справі № 904/4380/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113690383>, від 27 вересня 2023 року у справі № 910/14587/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114066109>, від 22 червня 2023 року у справі № 912/164/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111770533>, від 09 квітня 2024 року у справі № 925/1280/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118482958>, постанови ОП КЦС від 18 травня 2020 року у справі № 530/1731/16-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89903309>, постанови КЦС ВС від 25 червня 2024 року у справі № 359/7450/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120065575>

Як змінюється розподіл судових витрат у разі ухвалення нового рішення судом касаційної інстанції?

За змістом п.п. б), в) п. 4 ч. 1 ст. 315, ч. 14 ст. 129 ГПК України саме суд касаційної інстанції у разі ухвалення нового рішення змінює розподіл судових витрат, у тому числі і витрат на професійну правничу допомогу адвоката.

Детальніше з текстом додаткової постанови ВП ВС від 15 червня 2022 року у справі № 910/12876/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105057192>, постанов КГС ВС від 02 лютого 2022 року у справі № 910/12876/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102999370>, від 20 вересня 2023 року у справі № 910/11215/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113626523>, постанови КЦС ВС від 28 лютого 2024 року у справі № 357/15166/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117373887>

Чи має право сторона, на користь якої ухвалено рішення, на відшкодування витрат за експертизу, проведеному до подання позову?

Відшкодування витрат за проведення експертизи не обмежується випадком її призначення та проведення після відкриття провадження у справі. Тому сторона, на користь якої ухвалено рішення, має право на відшкодування витрат за експертизу, проведеному до подання позову, якщо такі витрати пов'язані з розглядом справи, зокрема якщо судом враховано відповідний висновок експерта як доказ (відступ від висновків, викладених в постанові КГС ВС від 31.05.2023 у справі № 914/3881/21, КЦС ВС від 20.07.2022 у справі № 524/710/21, КАС ВС від 13.07.2021 у справі № 640/19089/20).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 22 листопада 2023 року у справі № 712/4126/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115546317>, постанови КЦС ВС від 21 грудня 2023 року у справі № 204/3927/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115860500>

Чи може бути здійснено заміну сторони виконавчого провадження в частині витрат зі сплати судового збору та витрат за проведення судової експертизи на підставі правочину?

Не може бути здійснено заміну сторони виконавчого провадження в частині витрат зі сплати судового збору та за проведення судової експертизи внаслідок вчинення правочину, оскільки сплата цих сум, визначених рішенням суду, не є зобов'язанням у розумінні положень ст. 509 ЦК України, і не може бути предметом відступлення за договором.

Процесуальний розподіл судом судових витрат за результатами вирішення господарського спору між сторонами процесу не є виникненням саме господарського чи цивільного зобов'язання, що характеризується правовідношенням між боржником і кредитором з приводу виконання/утримання від виконання певної дії.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 07 липня 2021 року у справі № 40/5005/7101/2011 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98140118>, від 13 травня 2019 року у справі № 916/106/15-г - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81693739>

Що повинен враховувати суд при вирішенні питання про відшкодування сторони витрат, пов'язаних із прибуттям до суду?

Сторона, яка не є суб'єктом владних повноважень і на користь якої ухвалене судове рішення, має право на компенсацію здійснених нею та підтверджених документально витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, які не можуть перевищувати обмеження, встановлені законодавством, зокрема, постановою Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 № 98 та Інструкцією про службові відрядження в межах України та за кордон, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 13.03.1998 № 59.

Вирішуючи питання про відшкодування сторони витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, необхідно виходити з конкретних обставин справи, зважаючи на вид транспорту, яким скористалася особа, та документи, подані нею на підтвердження здійснення цих витрат. Якщо на підтвердження здійснених стороною витрат, пов'язаних з прибуттям до суду, подано документи щодо проїзду транспортом загального користування, то такі витрати повинні бути відшкодовані у розмірі вартості квитка, з урахуванням обмежень, встановлених чинним законодавством. Такі витрати також можуть бути відшкодовані у розмірі витрат на пально-мастильні матеріали, з урахуванням встановлених норм за 1 кілометр пробігу, якщо вони підтверджені документально.

Детальніше з текстом додаткових постанов КГС ВС від 01 серпня 2024 у справі № 904/2768/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120828703>, від 12 липня 2022 року у справі № 903/261/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105347455>, постанови КЦС ВС від 30 вересня 2020 року у справі № 379/1418/18 за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92020949>, постанов КЦС ВС від 30 вересня 2020 року у справі № 379/1418/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92020949>, від 14 вересня 2022 року у справі № 509/6250/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106598512>.

Яким чином відшкодовуються судові витрати у провадженні за скаргою на дії / бездіяльність державного виконавця?

Сторона у справі має право на відшкодування за рахунок органів державної виконавчої служби витрат, пов'язаних з розглядом справи, зокрема, судового збору та витрат на професійну правничу допомогу.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 910/7310/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108086904>, від 26 жовтня 2021 року у справі № 755/12052/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101584602>

2.2. Розподіл судових витрат у разі залишення позову без розгляду, закриття провадження у справі

Який порядок компенсації судових витрат відповідача в разі залишення позову без розгляду або закриття провадження у справі?

У випадку залишення позовної заяви без розгляду процесуальним законом відповідачу надається право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, яким він може скористатись або не скористатись.

Задоволення заяви про компенсацію здійснених витрат відповідача відповідно до ч. 5 ст. 130 ГПК України не є усуненням судом неповноти судового рішення, а залежить виключно від волевиявлення самого відповідача, не передбачає дискреційних повноважень та власної ініціативи суду щодо розгляду вказаного питання, на противагу приписам ст. 244 ГПК України.

Ухвала суду про компенсацію судових витрат після закриття провадження у справі чи залишення позову без розгляду є судовим рішенням про розподіл судових витрат, яке приймається за наслідком розгляду відповідного клопотання відповідача з урахуванням принципів диспозитивності та змагальності сторін.

Детальніше з текстом постанов ВП ВС від 05 липня 2023 року у справі № 911/3312/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112664881>, від 22 травня 2024 у справі № 760/30077/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120088908>

Який порядок розподілу судових витрат у випадку закриття провадження у справі у зв'язку з відмовою позивача від позову?

У випадку відмови позивача від позову і закриття провадження у справі на підставі п. 4 ч. 1 ст. 231 ГПК України у відповідача згідно з першим реченням ч. 3 ст. 130 ГПК України виникає право на відшкодування йому за рахунок позивача понесених витрат, до яких належить і судовий збір, і витрати, пов'язані з розглядом справи.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 13 квітня 2023 року у справі № 904/1478/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110364667>.

Який порядок розподілу судових витрат на професійну правову допомогу в разі залишення позову без розгляду?

Компенсація витрат позивачем за надану правничу допомогу відповідачу у випадку залишення позову без розгляду здійснюється з дотриманням загальних процесуальних гарантій щодо розподілу судових витрат за наслідком розгляду спору по суті з дотриманням вимог, передбачених ч. 5 ст. 126, ч. 8 ст. 129 ГПК України (ч. 5 ст. 137, ч. 8 ст. 141 ЦПК України).

Процедура розгляду заяви про розподіл судових витрат у випадку залишення позовної заяви без розгляду має здійснюватися з урахуванням особливостей, визначених ч. 5 ст. 130 ГПК України (ч. 5 ст. 142 ЦПК України), та з урахуванням загальної чи спрощеної процедури позовного провадження, яка застосовувалася щодо розгляду позовної заяви в конкретній справі.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 05 липня 2023 року у справі № 911/3312/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112664881>, постанова КГС ВС від 19.10.2023 у справі № 918/1122/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114319337>, від 04.10.2023 у справі № 914/690/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114319373>

Чи підлягає стягненню судовий збір у випадку, коли позивач відмовився від позову після погашення заборгованості відповідачем та закриття провадження у справі?

У відповідності до вимог ч. 3 ст. 130 ГПК України, ч. 3 ст. 142 ЦПК України у разі відмови позивача від позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача. Натомість, якщо позивач не підтримує своїх позовних вимог унаслідок задоволення їх відповідачем після пред'явлення позову, суд за заявою позивача присуджує стягнення понесених ним у справі витрат з відповідача.

Отже, після закриття провадження, ураховуючи вимоги ч. 3 ст. 130 ГПК України, саме позивач має право звернутися до суду із заявою про стягнення понесених ним у справі витрат з відповідача.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01 липня 2024 року у справі № 910/2890/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120111577>, постанови КЦС ВС від 03 квітня 2024 року у справі № 461/4349/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118224992>.

2.3. Розподіл судових витрат за результатами розгляду справ за участю прокурора

Чи має значення момент сплати судового збору в питанні дотримання прокурором вимог ст. 23 Закону України «Про прокуратуру»?

Законодавство не ставить у часову залежність момент сплати судового збору від моменту виконання прокурором приписів ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» в частині надіслання ним повідомлення про намір представляти інтереси держави в особі відповідного компетентного органу. Отже, обставини того, що судовий збір за подання позову сплачено раніше, ніж прокурором було надіслано відповідному органу повідомлення про намір представляти інтереси держави у суді є безпідставними в контексті обґрунтування недотримання прокурором приписів ст. 23 Закону України «Про прокуратуру».

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 16 лютого 2022 року у справі № 911/2827/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103466254>.

Чи може прокурор бути самостійним суб'єктом сплати судового збору при зверненні до суду з позовом в інтересах держави?

Звертаючись до суду з позовом в інтересах держави в особі відповідного уповноваженого органу, прокурор не замінює цей орган у судовому процесі, однак і не виконує функцію його представництва, оскільки представляє державу та є окремим самостійним суб'єктом звернення.

За змістом ст.ст. 42, 43, 46, 49, 53, 56 ГПК України прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, набуває статусу сторони у справі – позивача лише у випадках, передбачених відповідним процесуальним законом, однак у разі відкриття провадження у справі за поданим ним позовом, він має ті ж права та обов'язки, що їх має позивач, за винятком права укладати мирову угоду.

Отже, з урахуванням наведеного, звертаючись із позовом в інтересах держави, прокурор є суб'єктом сплати судового збору та самостійно здійснює права та виконує обов'язки, пов'язані з розподілом судових витрат.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 05 жовтня 2022 року у справі № 923/199/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106841700>, постанов КГС ВС від 22 листопада 2022 року у справі № 924/94/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107651203>, від 29 березня 2023 року у справі № 906/945/2 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110080556>, від 04 травня 2023 року у справі № 910/8259/16 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111460142>, від 13 липня 2023 року у справі 3 922/2088/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112286893>, від 09 серпня 2023 року у справі № 925/3/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112774671>, постанов КЦС ВС від 15 листопада 2023 року у справі № 645/1982/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115031185>, від 11 квітня 2024 року у справі № 756/16117/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118356411>

Чи враховується позиція особи, в інтересах якої прокурор подав позов, при вирішенні питання про розподіл судових витрат?

У вирішенні питання щодо розподілу судових витрат за наслідками розгляду справ, провадження в яких відкрито за позовом прокурора в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, позиція цього органу щодо заявленого прокурором позову не є вирішальним критерієм, оскільки прокурор бере участь у розподілі судових витрат нарівні з іншими учасниками справи.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 05 жовтня 2022 у справі № 923/199/21 за посиланням, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106841700>, КГС ВС від 25 травня 2022 у справі № 916/1796/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104634929>, постанови КЦС ВС від 06 грудня 2023 року у справі № 362/122/15-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115476446>

Чи є зміна судової практики підставою для повернення судового збору, сплаченого на виконання ухвали суду?

Зміна судової практики щодо характеру позовної вимоги не є підставою для повернення судового збору, сплаченого відповідно до закону та в розмірі, визначеному судом.

В іншому випадку це означало б перегляд ухвали суду про сплату судового збору, яка набрала законної сили й обов'язкова для виконання.

Детальніше з текстом ухвали ВП ВС від 22 листопада 2023 у справі № 922/1830/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115168443>

З кого стягується судовий збір при задоволенні касаційної скарги відповідачів у справі за позовом, поданим прокуратурою?

При задоволенні касаційної скарги відповідачів, сплачений ними судовий збір за подання касаційної скарги слід покласти на прокуратуру.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 21.08.2019 у справі № 362/44/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84153048>, постанов КЦС ВС від 15 листопада 2023 року у справі № 645/1982/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115031185>, від 11 квітня 2024 року у справі № 756/16117/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118356411>

Яким чином підлягає розподілу судовий збір у разі часткового задоволення касаційної скарги відповідачів за позовом у справі, поданим прокуратурою?

В разі часткового задоволення касаційної скарги відповідачів за позовом поданим прокуратурою судовий збір за розгляд справи в суді касаційної інстанції покладається на позивача та відповідача у рівних частках.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 27 листопада 2018 року у справі № 905/1227/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78376886>

Яка процедура розподілу судових витрат внаслідок неправильних дій відповідачів, що призвели до вимушеного звернення прокурора за захистом порушених прав держави при відмові в задоволенні позову прокуратури?

Відповідно до ч. 9 ст. 129 ГПК України якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони, то суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору.

Зміст вказаної норми свідчить про те, що останньою встановлено дискреційне повноваження суду, тобто його право здійснити розподіл судових витрат у вищезазначений спосіб.

Отже, якщо за результатами розгляду справи по суті буде з'ясовано, що спір між сторонами у даній справі виник саме внаслідок неправильних дій відповідачів, і лише враховуючи обрання неналежного способу захисту, то відсутні підстави для задоволення позову, але з інших мотивів.

За таких обставин з огляду на неправильність дій відповідачів, які фактично призвели до вимушеного звернення прокурора до суду за захистом порушених прав держави, суд вважає справедливим і таким, що відповідатиме обставинам цієї справи, застосування ч. 9 ст. 129 ГПК України та необхідність покладення на відповідачів понесених ними судових витрат на професійну правничу допомогу під час розгляду справи у суді касаційної інстанції

Детальніше з текстом додаткової постанови КГС ВС від 21 вересня 2023 року у справі № 922/1832/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113690385>

2.4. Особливості розподілу витрат на професійну правничу допомогу

Що належить до професійної правничої допомоги?

До правової допомоги належать:

- консультації та роз'яснення з правових питань;
- складання заяв, скарг та інших документів правового характеру;
- представництво у судах тощо.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 16 квітня 2024 року у справі № 922/1812/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118519739>, від 06 лютого 2024 року у справі № 916/1158/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116955324>, від 18 жовтня 2022 року у справі № 910/18645/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106891212>, постанов КЦС ВС від 24 листопада 2022 року у справі № 686/18233/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107532823>, від 19 лютого 2024 року у справі № 932/3602/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117111169>

Які дії зобов'язана вчинити сторона для отримання відшкодування витрат на професійну правничу допомогу за результатами розгляду спору по суті?

Право сторони, яка має намір отримати за результатами розгляду спору по суті відшкодування витрат на професійну правничу допомогу за рахунок іншої сторони, виходячи з положень ст.ст. 124, 129 ГПК України, ст.ст. 134, 141 ЦПК України кореспондується з її обов'язками:

- по-перше, зазначити попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які вона понесла або очікує понести у зв'язку із розглядом справи у першій заяві по суті спору;
- по-друге, заявити про це до закінчення судових дебатів у справі;
- по-третє, подати до суду докази на підтвердження розміру таких витрат протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду.

Детальніше з текстом додаткової постанови КГС ВС від 18.07.2024 у справі № 922/1998/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120485332>, постанови КГС ВС від 02 квітня 2024 року у справі № 907/568/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118294356>, додаткової постанови КГС ВС від 19 липня 2021 року у справі № 910/16803/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98432508>, постанови КЦС ВС від 29 травня 2024 року у справі № 676/2951/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119559517>

Які критерії та в яких випадках має враховувати суд під час розподілу витрат на професійну правничу допомогу?

Такі критерії, як обґрунтованість, пропорційність, співмірність розміру витрат на оплату послуг адвоката суд має враховувати як відповідно до ч. 4 ст. 126 ГПК України, ч. 4 ст. 137 ЦПК України, так і відповідно до ч. 5 ст. 129 ГПК України, ч. 3 ст. 141 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 24 квітня 2024 року у справі № 910/5482/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118592330>, від 16 квітня 2024 року у справі № 917/1651/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118519633>, від 15 серпня 2023 року у справі № 914/2848/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112895395>, додаткової постанови КЦС ВС від 28 вересня 2023 року у справі № 639/5752/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113893653>

З яких критеріїв має виходити суд при визначенні суми відшкодування витрат на професійну правничу допомогу?

При визначенні суми відшкодування витрат на професійну правничу допомогу суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру з огляду на конкретні обставини справи та фінансовий стан обох сторін.

Критерії оцінки реальності адвокатських витрат (установлення їхньої дійсності та неодмінності), а також розумності їхнього розміру застосовують з огляду на конкретні обставини справи, тобто є оціночними поняттями. Вирішення питання щодо оцінки суми витрат, заявлених до відшкодування, на предмет відповідності зазначеним критеріям є завданням того суду, який розглядав конкретну справу і мав визначати суму відшкодування з належним урахуванням особливостей кожної справи та всіх обставин, що мають значення.

Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Так, у справі «Схід/Захід Альянс Лімітед» проти України» (заява № 19336/04) зазначено, що заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (п. 268).

Також у рішенні ЄСПЛ зазначено, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 922/1964/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>, від 05 червня 2024 року у справі № 910/14524/22 за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120088907>, від 26 червня 2024 року у справі № 686/5757/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120396086>, додаткових постанов ВП ВС від 19 лютого 2020 року у справі № 755/9215/15-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87951334>, від 07 липня 2021 року у справі № 910/12876/19 за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728788>, від 15 червня 2022 року у справі № 910/12876/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105057192>

Яким чином реалізується принцип відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення, зокрема в частині відшкодування витрат на професійну правничу допомогу?

Практична реалізація принципу відшкодування судових витрат, передбаченого у п. 12 ч. 3 ст. 2 ГПК України, п. 12 ч. 3 ст. 2 ЦПК України, в частині відшкодування витрат на професійну правничу допомогу відбувається в такі етапи:

- 1) попереднє визначення суми судових витрат на професійну правничу допомогу (ст. 124 ГПК України, ст. 134 ЦПК України);
- 2) визначення розміру судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу між сторонами (ст. 126 ГПК України, ст. 137 ЦПК України): подання (1) заяви (клопотання) про відшкодування судових витрат на професійну правничу допомогу разом з (2) детальним описом робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, і здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги, та (3) доказами, що підтверджують здійснення робіт (наданих послуг) і розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи; зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, що підлягають розподілу;
- 3) розподіл судових витрат (ст. 129 ГПК України, ст. 141 ЦПК України).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 922/1964/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>, постанови ОП КГС ВС від 03 жовтня 2019 року у справі № 922/445/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85211544>, постанови КГС ВС від 02 квітня 2024 року у справі № 907/568/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118294356>, постанови КЦС ВС від 10 серпня 2023 року у справі № 759/17885/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112845746>

Чи належить «гонорар успіху» до складу витрат на професійну правничу допомогу?

Сума, обумовлена сторонами договору про надання правової допомоги до сплати у твердому розмірі під відкладальною умовою, є складовою гонорару адвоката, тож належить до судових витрат, а саме витрат на професійну правничу допомогу.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 12 травня 2020 року у справі № 904/4507/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91572017>, постанов КГС ВС від 17 січня 2023 року у справі № 922/4183/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108456013>, 22 лютого 2024 року у справі № 910/4866/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117554719>, постанов КЦС ВС від 11 січня 2023 року у справі № 479/475/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108627758>, від 25 квітня 2023 року у справі № 760/15657/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110668606>

Чи є прибуття до суду чи іншої установи та очікування складовими професійної правничої допомоги?

Такі стадії, як прибуття до суду чи іншої установи та очікування є складовими правничої допомоги, які в комплексі з іншими видами правничої допомоги сприяють забезпеченню захисту прав та інтересів клієнта.

З урахуванням наведеного час, який адвокат витрачає на дорогу для участі у судовому засіданні, є складовою правничої допомоги і підлягає компенсації нарівні з іншими витратами.

Детальніше з текстом додаткової постанови ОП КГС ВС від 03 листопада 2023 року у справі № 914/2355/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834788>, постанов КГС ВС від 25 квітня 2023 року у справі № 910/21424/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110514995>, від 18 квітня 2023 року у справі № 903/378/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110364709>, від 23 березня 2023 року у справі № 921/434/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109807477>, постанови КГС ВС від 04.06.2024 у справі № 913/50/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119706556>, постанови КЦС ВС від 01 листопада 2023 року у справі № 205/7293/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114653155>

Чи може бути здійснено розподіл витрат на професійну правничу допомогу за результатами апеляційного перегляду ухвали суду першої інстанції?

Питання щодо розподілу витрат на професійну правничу допомогу під час апеляційного перегляду ухвали суду першої інстанції може бути предметом судового дослідження під час вирішення питання про розподіл судових витрат за результатами вирішення спору по суті.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 07 червня 2023 року у справі № 910/15830/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111484354>, від 27 березня 2023 року у справі № 910/25118/15 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109868778>, від 27 липня 2022 року у справі № 907/418/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105494367>

Чи можливе стягнення витрати на професійну правничу допомогу в іноземній валюті?

Компенсація витрат на професійну правничу допомогу, понесених у зв'язку з розглядом справи у суді касаційної інстанції, має бути здійснена у національній валюті України – гривні.

Суд може стягнути витрати на професійну правничу допомогу в іноземній валюті, якщо, зокрема, учасником спірних правовідносин є особа, не зареєстрована за законодавством України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31 липня 2024 року у справі № 921/403/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120770513>

Чи належать витрати на юридичні послуги, надані іншою, ніж адвокат, особою, до витрат на професійну правничу допомогу?

Витрати на юридичні послуги, надані стороні у справі іншою, ніж адвокат, особою, не належать до витрат на професійну правничу допомогу та не можуть бути відшкодовані.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 13 липня 2022 року у справі № 496/3134/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105423479>, постанови КГС ВС від 05 жовтня 2023 року у справі № 911/1235/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114020698>, постанов КЦС ВС від 15 лютого 2023 року у справі № 643/16961/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109995312>, від 31 травня 2023 року у справі № 757/13974/21-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111278998>

Чи належать витрати на підготовку заяви про стягнення / розподіл судових витрат до витрат на професійну правничу допомогу?

Заява сторони про розподіл судових витрат фактично є дією, спрямованою на реалізацію стороною свого права лише на подання доказів щодо витрат, які вже понесені такою стороною.

З огляду на це подання стороною заяви про розподіл судових витрат не може бути ототожнено з витратами на професійну правничу допомогу, які пов'язані з розглядом справи по суті спору.

Отже, заява про стягнення/розподіл судових витрат є фактично заявою про подання доказів щодо витрат, які понесені стороною у зв'язку з необхідністю відшкодування правової допомоги, а тому витрати на підготовку такої заяви не підлягають відшкодуванню (відступ від висновку, викладеного в постанові КГС ВС від 21.10.2022 у справі № 910/13595/20).

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 02 лютого 2024 року у справі № 910/9714/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116828908>, додаткових постанов КГС ВС від 23 квітня 2024 року у справі № 917/612/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118788184>, від 04 липня 2024 року у справі № 910/2286/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120232363>, постанови КЦС ВС від 19 червня 2024 року у справі № 170/332/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119873495>

Чи підлягають розподілу за результатами розгляду справи сплачені стороною витрати на професійну правничу допомогу?

Витрати на надану професійну правничу допомогу у разі підтвердження обсягу наданих послуг і виконаних робіт та їх вартості підлягають розподілу за результатами розгляду справи незалежно від того, чи їх уже фактично сплачено стороною/третьою особою, чи тільки має бути сплачено (п. 1 ч. 2 ст. 126 ГПК України, п. 1 ч. 2 ст. 137 ЦПК України).

Визначальним у цьому випадку є факт надання адвокатом правової допомоги у зв'язку з розглядом конкретної справи.

Натомість положеннями п. 2 ч. 2 ст. 126 ГПК України, п. 2 ч. 2 ст. 137 ЦПК України регламентовано порядок компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги (витрати на проїзд, проживання, поштові послуги тощо), для розподілу яких необхідною умовою є надання відповідних доказів, які підтверджують здійснення таких витрат.

Детальніше з текстом додаткової постанови ОП КГС ВС від 03 листопада 2023 року у справі № 914/2355/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834788>, постанов ОП КГС ВС від 22 січня 2021 у справі № 925/1137/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94452498>, від 03 жовтня 2019 року у справі № 922/445/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85211544>, постанов КГС ВС від 09 квітня 2024 року у справі № 910/8089/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118417863>, від 09 квітня 2024 року у справі № 910/6316/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118321125>, від 02 квітня 2024 року у справі № 922/1163/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118258659>, постанов КЦС ВС від 06 червня 2024 року у справі № 638/6000/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119583662>, від 05 липня 2023 року у справі № 759/24141/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112058344>

Який порядок розподілу судових витрат, зокрема при вирішенні питання про розподіл витрат на професійну правничу допомогу?

Загальне правило розподілу судових витрат визначене в ч. 4 ст. 129 ГПК України, ч. 2 ст. 141 ЦПК України.

Разом із тим у ч. 5 ст. 129 ГПК України, ч. 3 ст. 141 ЦПК України наведеної норм визначено критерії, керуючись якими суд (за клопотанням сторони або з власної ініціативи) може відступити від вказаного загального правила при вирішенні питання про розподіл витрат на правову допомогу та не розподіляти такі витрати повністю або частково на сторону, не на користь якої ухвалено рішення, а натомість покласти їх на сторону, на користь якої ухвалено рішення.

При цьому на предмет відповідності зазначеним критеріям суд має оцінювати поведінку/дії/бездіяльність обох сторін при вирішенні питання про розподіл судових витрат.

Випадки, за яких суд може відступити від загального правила розподілу судових витрат, унормованого ч. 4 ст. 129 ГПК, ч. 2 ст. 141 ЦПК України, визначені також положеннями ч.ч. 6, 7, 9 ст. 129 ГПК України, ч.ч. 4, 5, 9 ст. 141 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 922/1964/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>, постанов ОПК КГС ВС від 22 листопада 2019 року у справі № 910/906/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86038866>, від 22 листопада 2019 року у справі № 902/347/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86038864>, від 03 жовтня 2019 року у справі № 922/445/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85211544>, постанов КГС ВС від 22 лютого 2024 року у справі № 916/576/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117554716>, від 29 серпня 2023 року у справі № 910/10324/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113203710>, від 07 липня 2023 року у справі № 917/1655/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112369855>, постанови КЦС ВС від 20 травня 2024 року у справі № 463/641/17 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119228143>

У якому випадку неподання стороною попереднього (орієнтовного) розрахунку сум судових витрат, які понесла ця сторона, є підставою для відмови у відшкодуванні витрат на професійну правничу допомогу?

Відмова у відшкодуванні витрат на правову допомогу є правом суду, а не обов'язком, реалізація якого є наслідком доведення стороною обставин того, що неподання іншою стороною попереднього (орієнтовного) розрахунку сум судових витрат, які вона понесла і які очікує понести у зв'язку із розглядом справи, порушило принцип змагальності та завадило стороні спору належним чином висловити свої міркування щодо їх обґрунтованості та співмірності заявлених до стягнення витрат.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 31.07.2024 у справі № 916/2929/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120716009>, від 29 серпня 2023 року у справі

№ 911/174/22 за - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113121833>, від 25 жовтня 2022 року у справі № 910/19650/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106976160>, від 29 вересня 2022 року у справі № 910/3055/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106540095>, від 21 червня 2022 року у справі № 908/574/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105011785>, постанови КЦС ВС від 08 березня 2023 року у справі № 755/7694/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109547259>

Чи мають надсилатися докази про понесення витрат на професійну правничу допомогу іншій стороні?

Хоча ст. 129 ГПК України не містить прямої норми щодо обов'язкового надсилання доказів про понесення витрат на професійну правничу допомогу іншій стороні, однак відсутність такої вказівки не звільняє заявника від виконання обов'язку щодо надсилання копії доказів іншій стороні на виконання вимог ст. 80 ГПК України.

З огляду на те, що склад і розмір витрат, пов'язаних з оплатою правової допомоги, підлягають доведенню, то у разі ненадсилання копій відповідних доказів іншій стороні фактично матиме наслідком порушення принципу змагальності та неможливості іншим учасникам судового розгляду бути ознайомленим із їхнім змістом.

Вказані обставини, у свою чергу, позбавляють можливості іншу сторону надати свої заперечення щодо обсягів витрат, а також правильності їх обрахунку.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 31 січня 2024 року у справі № 916/192/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116919735>, від 10 серпня 2023 року у справі № 910/16341/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112784344>, від 02 березня 2023 року у справі № 5019/1274/11 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109363497>, від 15 червня 2022 року у справі № 910/18646/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104871570>

Яким чином суд здійснює оцінку документів, наданих на підтвердження витрат на професійну правничу допомогу?

У вирішенні заяви сторони судового процесу про компенсацію понесених нею витрат на професійну правничу допомогу суд, керуючись принципами пропорційності та справедливості, закріпленими у ст.ст. 2 та 15 ГПК України, має обов'язок дослідити та оцінити додані заявником до заяви документи на предмет належності, допустимості та достовірності відображеної у них інформації. Зокрема, чи відповідають зазначені у документах дані щодо характеру та обсягу правничої допомоги, наданої адвокатом, документам, наявним у судовій справі, чи не вчиняв адвокат під час розгляду справи дій, які призвели до затягування розгляду справи, зокрема, але не виключно, чи не подавав явно необґрунтованих заяв і клопотань, чи не включено у документи інформацію щодо витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги, які не підтверджені належними доказами та навпаки, якими доказами підтверджується заявлена до відшкодування сума, що підлягає сплаті в порядку компенсації витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 02 лютого 2024 року у справі № 910/9714/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116828908>, додаткової постанови КГС ВС від 22 лютого 2024 року у справі № 910/9714/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117176742>, постанов КГС ВС від 25 квітня 2024 року у справі № 907/37/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118721249>, від 29 лютого 2024 року у справі № 911/2131/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117402193>, від 27 лютого 2024 року у справі № 910/6416/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117307157>, ухвали від 12 березня 2024 року у справі № 305/852/2018 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117656989>

Яким чином суд оцінює надані на підтвердження витрат на професійну правничу допомогу документи, які містять помилки / неточності?

Наявність в окремому документі помилки чи неточності у його оформленні не є підставою для висновку про відсутність понесення заявником витрат на професійну правничу допомогу адвоката, якщо з матеріалів справи вбачаються обставини фактичного надання такої правової допомоги, адже певні недоліки в заповненні документів мають виключно оціночний характер.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.05.2024 у справі № 912/3033/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118922269>, ОП КГС ВС від 02 лютого 2024 року у справі № 910/9714/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116828908>, додаткової постанови КГС ВС від 30 листопада 2021 року у справі № 925/331/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101634197>

Яким чином суди мають визначати

Розмір гонорару визначається лише за погодженням адвоката з клієнтом, а суд не вправі втручатися

розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною?

в ці правовідносини.

Неврахування судом умов договору про надання правової допомоги щодо порядку обчислення гонорару не відповідає принципу свободи договору, закріпленому у ст. 627 ЦК України.

Визначаючи розмір суми, що підлягає сплаті в порядку компенсації гонорару адвоката іншою стороною, суди мають виходити зі встановленого у самому договорі розміру та/або порядку обчислення таких витрат, що узгоджується з приписами ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», враховуючи при цьому положення законодавства щодо критеріїв визначення розміру витрат на правничу допомогу.

При цьому суд не зобов'язаний присуджувати стороні, на користь якої відбулося рішення, всі його витрати на адвоката, якщо, керуючись принципами справедливості та верховенством права, встановить, що розмір гонорару, визначений стороною та його адвокатом, є завищеним щодо іншої сторони спору, зважаючи на складність справи, витрачений адвокатом час, та неспіврозмірним у порівнянні з ринковими цінами адвокатських послуг.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 922/1964/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>, додаткових постанов ВП ВС від 07 липня 2021 року у справі № 910/12876/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728788>, додаткової постанови ОП КГС ВС від 03 листопада 2023 року у справі № 914/2355/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834788>, постанови КГС ВС від 27 лютого 2024 року у справі № 910/6416/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117307157>, від 15 серпня 2024 року у справі № 91018756/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121047387>, постанов КЦС ВС від 11 січня 2023 року у справі № 479/475/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108627758>, від 20 грудня 2023 року у справі № 754/7992/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115860037>; від 19 лютого 2020 року у справі № 755/9215/15-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87951334>

За якої умови суд вирішує питання про зменшення витрат на оплату професійної правничої допомоги?

У разі недотримання вимог ч. 4 ст. 126 ГПК України, ч. 4 ст. 137 ЦПК України суду надано право зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, лише за клопотанням іншої сторони.

За відсутності клопотання сторони про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами, відсутні підстави для самостійного вирішення судом питання про зменшення цих витрат.

Детальніше з текстом додаткових постанов ВП ВС від 15 червня 2022 року у справі № 910/12876/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105057192>, від 07 липня 2021 року у справі № 910/12876/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728788>, постанов ОП КГС ВС від 03 листопада 2023 року у справі № 914/2355/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834788>,

від 06 грудня 2019 року у справі №910/353/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86503751>, від 22 листопада 2019 року у справі № 902/347/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86038864>, від 22 листопада 2019 року у справі № 910/906/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86038866>, від 03 жовтня 2019 року у справі № 922/445/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85211544>, постанов КЦС ВС від 11 січня 2023 року у справі № 479/475/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108627758>, від 10 січня 2024 року у справі № 760/8817/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116541606>.

Який порядок зменшення розміру витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають розподілу?

За принципом змагальності саме на іншу сторону покладено обов'язок надати обґрунтування щодо наявності підстав для зменшення розміру витрат на правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами, а також обов'язок доведення їх неспівмірності.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, що підлягають розподілу між сторонами.

Саме зацікавлена сторона має вчинити певні дії, спрямовані на відшкодування з іншої сторони витрат на професійну правничу допомогу, а інша сторона має право на відповідні заперечення проти таких вимог, що виключає ініціативу суду з приводу відшкодування витрат на професійну правничу допомогу одній із сторін без відповідних дій з боку такої сторони.

Детальніше з текстом додаткової постанови КГС ВС від 31 липня 2024 року у справі № 921/403/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120770513>, додаткових постанов ВП ВС від 07 липня 2021 року у справі № 910/12876/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728788>, від 19 лютого 2020 року у справі № 755/9215/15-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87951334>, постанов ОП КГС ВС від 06 грудня 2019 року у справі № 910/353/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86503751>, від 22 листопада 2019 року у справі № 902/347/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86038864>, від 22 листопада 2019 року у справі № 910/906/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86038866>, від 03 жовтня 2019 року у справі № 922/445/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85211544>, постанов КГС ВС від 08 лютого 2022 року у справі № 910/17343/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103371141>, постанов КЦС ВС від 22 серпня 2022 року у справі № 760/16992/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106028926>, від 19 січня 2023 року у справі № 824/16/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108553640>, від 11 квітня 2024 року у справі № 545/1103/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118421130>

У яких випадках суд може не присуджувати сторони, на користь якої ухвалено судові рішення, всі її

Під час вирішення питання про розподіл судових витрат господарський суд за наявності заперечення сторони проти розподілу витрат на адвоката або з власної ініціативи, керуючись критеріями, що визначені ч.ч. 5–7, 9 ст. 129 ГПК, ч.ч. 3–5, 9 ст. 141 ЦПК України, може не присуджувати сторони, на користь якої ухвалено судові рішення, всі її витрати на професійну правничу допомогу.

Так, у разі, коли спір виник внаслідок неправильних дій сторони відповідно до ч. 9 ст. 129 ГПК, ч. 9 ст. 141 ЦПК України, суд має

витрати на професійну правничу допомогу?

право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору.

Детальніше з текстом додаткової постанови КГС ВС від 31 липня 2024 року у справі 3 921/403/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120770513>, постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 922/1964/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>, постанов ОП КГС ВС від 06 грудня 2019 року у справі № 910/353/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86503751>, від 03 жовтня 2019 року у справі № 922/445/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85211544>, додаткової постанови КГС ВС від 06 липня 2022 року у справі № 905/671/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105208689>, постанови КГС ВС від 27 лютого 2024 року у справі № 910/6416/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117307157>, постанов КЦС ВС від 10 серпня 2023 року у справі № 759/17885/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112845746>, від 26 червня 2024 року у справі № 372/280/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120134385>

Як суд має оцінювати обґрунтованість і співмірність понесених витрат на професійну правничу допомогу?

Обґрунтованість та співмірність понесених витрат на професійну правничу допомогу слід досліджувати з урахуванням ч. 3 ст. 13 ГПК України, згідно з якою кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених законом.

Детальніше з текстом постанов КГС ВС від 21 вересня 2023 року у справі № 910/608/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113651164>, від 01 грудня 2022 року у справі № 910/10404/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107746442>, від 15 червня 2021 року у справі № 922/2495/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97911826>

Який порядок визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу, які не підлягають відшкодуванню відповідно до частин 5–7, 9 ст. 129 ГПК України?

Суд, керуючись ч.ч. 5–7, 9 ст. 129 ГПК України, ч.ч. 3–5, 9 ст. 141 ЦПК України, відмовляє стороні, на користь якої ухвалено рішення, у відшкодуванні понесених нею витрат на правову допомогу повністю або частково та відповідно не покладає такі витрати повністю або частково на сторону, не на користь якої ухвалено рішення.

При цьому в судовому рішенні суд повинен конкретно вказати, які саме витрати на правову допомогу не підлягають відшкодуванню повністю або частково, навести мотивацію такого рішення та правові підстави для його ухвалення.

Зокрема, вирішуючи питання розподілу судових витрат, господарський суд має враховувати, що розмір відшкодування судових витрат, не пов'язаних зі сплатою судового збору, не повинен бути непропорційним до предмета спору.

У зв'язку з наведеним суд з урахуванням конкретних обставин, зокрема ціни позову, може обмежити такий розмір з огляду на розумну необхідність судових витрат для конкретної справи.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 922/1964/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>, постанов ОПК КГС ВС від 06 грудня 2019 року у справі № 910/353/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86503751>, від 03 жовтня 2019 року у справі № 922/445/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85211544>, постанов КГС ВС від 22 лютого 2024 року у справі № 916/576/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117554716>, від 29 серпня 2023 року у справі № 910/10324/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113203710>, від 17 травня 2023 року у справі № 903/127/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110908537>, від 30 листопада 2020 року у справі № 922/2869/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93296164>, постанов КЦС ВС від 20 жовтня 2021 року у справі № 757/29103/20-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100992867>, від 10 серпня 2023 року у справі № 759/17885/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112845746>

Яким чином суд визначає розумно необхідний розмір витрат на професійну правничу допомогу?

У визначенні розумно необхідного розміру сум, які підлягають сплаті за послуги адвоката, можуть братися до уваги, зокрема: - час, який міг би витратити на підготовку матеріалів кваліфікований фахівець;

- вартість оплати відповідних послуг адвокатів, яка склалася в країні або в регіоні;

- тривалість розгляду і складність справи тощо.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 02 лютого 2024 року у справі № 910/9714/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116828908>, постанов КГС ВС від 22 лютого 2024 року у справі № 910/9714/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117176742>, від 27 лютого 2024 року у справі № 910/6416/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117307157>, постанов КЦС ВС від 04 липня 2023 року у справі № 367/1267/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112030243>, від 07 лютого 2024 року у справі № 565/1559/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116840214>

У яких випадках можливе втручання суду в договірні відносини між адвокатом та клієнтом у частині визначення розміру гонорару або зменшення розміру стягнення такого гонорару з іншої сторони?

Втручання суду у договірні відносини між адвокатом та його клієнтом у частині визначення розміру гонорару або зменшення розміру стягнення такого гонорару з відповідної сторони на підставі положень ч. 4 ст. 126 ГПК України, ч. 5 ст. 137 ЦПК України можливе лише за умови обґрунтованості та наявності доказів на підтвердження невідповідності таких витрат фактично наданим послугам. В іншому випадку таке втручання суперечитиме принципу свободи договору, закріпленому в положеннях ст. 627 ЦК України, принципу *pacta sunt servanda* та принципу захисту права працівника або іншої особи на оплату та своєчасність оплати за виконану працю, закріпленому у ст. 43 Конституції України.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 20 листопада 2020 року у справі № 910/13071/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93263303>, додаткової постанови ОП КГС ВС від 03 листопада 2023 року у справі № 914/2355/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834788>, постанови КЦС ВС від 31 січня 2024 року у справі № 459/1639/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117015657>, від 10 квітня 2024 року у справі № 520/11641/16-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118759483>

Яке значення мають умови договору про надання правової допомоги під час оцінки судом витрат на професійну правничу допомогу, що мають бути компенсовані за рахунок іншої сторони?

Для суду не є обов'язковими зобов'язання, які склалися між адвокатом та клієнтом, у контексті вирішення питання про розподіл судових витрат. Вирішуючи останнє, суд повинен оцінювати витрати, що мають бути компенсовані за рахунок іншої сторони, ураховуючи як те, чи були вони фактично понесені, так і оцінювати їх необхідність.

Детальніше з текстом постанов ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 922/1964/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>, від 12 травня 2020 року у справі № 904/4507/18 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91572017>, постанов КГС ВС від 24 квітня 2024 року у справі № 922/3850/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118626614>, 11 квітня 2024 року у справі № 910/11136/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118356281>, від 15 лютого 2024 року у справі № 500/3953/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117040326>, постанов КЦС ВС від 22 листопада 2023 року у справі № 220/571/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115237634>, від 20 червня 2024 року у справі № 760/11612/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119897800>

Яким чином має бути деталізовано опис робіт (наданих послуг), якщо договором про надання правової допомоги встановлено фіксований розмір гонорару адвоката?

Фіксований розмір гонорару адвоката означає, що у разі настання визначених договором про надання правової допомоги умов платежу – конкретний склад дій адвоката, що були вчинені на виконання цього договору й призвели до настання цих умов, не має жодного значення для визначення розміру адвокатського гонорару в конкретному випадку.

Саме лише незазначення учасником справи в детальному описі робіт (наданих послуг) витрат часу на надання правничої допомоги не може перешкодити суду встановити розмір витрат на професійну правничу допомогу (у випадку домовленості між сторонами договору про встановлений фіксований розмір обчислення гонорару).

Учасник справи повинен деталізувати відповідний опис лише тією мірою, якою досягається його функціональне призначення, – визначення розміру витрат на професійну правничу допомогу з метою розподілу судових витрат.

Надмірний формалізм при оцінці такого опису на предмет його деталізації, за відсутності визначених процесуальним законом чітких критеріїв оцінки, може призвести до порушення принципу верховенства права (відступ від висновку, викладеного в постанові КЦС ВС від 23.11.2020 у справі № 638/7748/18).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 922/1964/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>, постанов КГС ВС від 11 квітня 2024 року у справі № 910/11136/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118356281>, від 12 грудня 2023 року у справі № 922/4812/21 за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115820754>, від 27 вересня 2023 року у справі № 903/657/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113794235>, від 20 червня 2023 року у справі № 925/1372/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111939126>, від 15 серпня 2024 року у справі № 910/9725/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121021602>, постанов КЦС ВС від 01 березня 2023 року у справі № 337/4565/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109547226>, від 22 травня 2023 року у справі № 553/916/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111221066>

Як доводиться неспівмірність витрат на професійну правничу допомогу у випадку, якщо договором про надання правової допомоги встановлено фіксований розмір гонорару адвоката?

У випадку встановленого договором фіксованого розміру гонорару сторона може доводити неспівмірність витрат, у тому числі, але не виключно, без зазначення в детальному описі робіт (наданих послуг) відомостей про витрати часу на надання правничої допомоги.

Зокрема, посиляючись на неспівмірність суми фіксованого гонорару зі складністю справи, ціною позову, обсягом матеріалів у справі, кількістю підготовлених процесуальних документів, кількістю засідань, тривалістю розгляду справи судом тощо (відступ від висновку, викладеного в постанові КЦС ВС від 23.11.2020 у справі № 638/7748/18).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 922/1964/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706741>, постанов КГС ВС від 11 квітня 2024 року у справі № 910/11136/23 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118356281>, від 12 грудня 2023 року у справі № 922/4812/21 за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115820754>, від 27 вересня 2023 року у справі № 903/657/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113794235>, постанов КЦС ВС від 17 квітня 2024 року у справі № 570/3319/22 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118486217>, від 19 червня 2024 року у справі № 343/2085/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119873483>

2.5. Порядок ухвалення додаткових рішень про розподіл судових витрат

Чи зобов'язаний суд повідомити сторони про прийняття заяви про розподіл судових витрат до розгляду?

У процедурі розгляду заяви сторони про розподіл судових витрат суду належить забезпечити сторонам у справі можливість бути повідомленими про розгляд заяви та надати свої заперечення щодо розміру витрат, які заявник намагається компенсувати за рахунок протилежної сторони.

Положення ч. 4 ст. 270 ЦПК України (ч. 4 ст. 244 ГПК України) про те, що у разі необхідності суд може викликати сторони або інших учасників справи в судове засідання, не виключають обов'язку суду повідомити сторони про призначення судового засідання з розгляду заяви про розподіл судових витрат відповідно до ч. 2 ст. 246 ЦПК України (ч. 2 ст. 221 ГПК України), чи повідомити їх про прийняття заяви до розгляду (якщо провадження у справі є письмовим).

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 05 липня 2023 року у справі № 911/3312/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112664881>, постанови КГС ВС від 06.03.2024 у справі № 905/1840/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118197800>, постанов КЦС ВС від 20 вересня 2023 року у справі № 758/6777/21 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113815962>, від 01 листопада 2023 року у справі № 202/3681/16 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114623041>

Яка процедура розгляду заяви сторони про розподіл судових витрат, що подана після прийняття основного судового рішення, якщо позов залишено без розгляду?

У випадку якщо сторона з поважних причин до закінчення судових дебатів не могла подати докази, що підтверджують розмір понесених нею судових витрат, а подає такі докази разом з відповідною заявою після прийняття рішення по суті позовних вимог, то правила щодо реалізації учасниками справи їх права на участь в судовому засіданні з розгляду заяви про розподіл судових витрат згідно із ч. 4 ст. 244 ГПК України (ч. 4 ст. 270 ЦПК України) є спеціальними та повинні застосовуватися системно з приписами ч. 2 ст. 221 ГПК України (ч. 2 ст. 246 ЦПК України), яка визначає обов'язок суду призначити судове засідання відповідно до процедури розгляду справи, що була визначена судом для розгляду справи в цілому (загального, спрощеного чи письмового провадження).

Отже, у справі, що розглядалася в судовому засіданні з викликом сторін, суд призначає до розгляду заяву сторони про розподіл судових витрат ухвалою суду, якщо вона подана після прийняття основного судового рішення, та повідомляє учасників провадження про судове засідання з розгляду такої заяви незалежно від того, чи розгляд позовних вимог завершився по суті чи позов залишено без розгляду за ініціативою позивача.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 05 липня 2023 року у справі № 911/3312/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112664881>

Які наслідки скасування основного рішення для ухвалення додаткового рішення про розподіл судових витрат?

За змістом ст. 244 ГПК України додаткове судове рішення є похідним від первісного судового акта, є його невід'ємною складовою та ухвалюється в тому самому складі та порядку, що й судове рішення; додаткове судове рішення є засобом усунення неповноти судового рішення, внаслідок якої, зокрема, залишилося невирішеним питання про судові витрати.

Отже, скасування первісних судових рішень за результатом розгляду касаційної скарги є самостійною підставою для скасування й додаткових судових рішень.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 05 липня 2023 року у справі № 904/8884/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112406154>, ОП КГС ВС від 18 лютого 2022 року у справі № 918/450/20 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104001511>, постанови КЦС ВС від 21 червня 2022 року у справі № 357/14242/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105036365>

Огляд судової практики Верховного Суду щодо судових витрат у господарському та цивільному судочинстві. Рішення, внесені до ЄДРСР, за 2018 рік – серпень 2024 року / Упоряд.: судова палата для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності, управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду і управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи; відпов. за вип. суддя ВС у КГС, секретар судової палати канд. юрид. наук Т. Б. Дроботова, суддя ВС у КЦС, секретар Пленуму ВС канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспенник. Київ, 2024. – 74 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень

Стежте за нами онлайн

fb.com/supremecourt.ua

whatsapp.com/channel/0029VarU12sBKfi0qnxHFt3T

instagram.com/explore/locations/18905938/

t.me/supremecourtua

so.supreme.court.gov.ua/